

บทที่ 2

หลักพื้นฐานของสงคราม

(Fundamental of War)

1. คำนำ

โดยทั่วไปแล้ว ผู้ที่สนใจศาสตร์และศิลป์ของสงคราม มักเริ่มต้นด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การศึกษาประวัติศาสตร์นี้อาจได้ประโยชน์ไม่เต็มที่ หากผู้ศึกษาไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ดังกล่าว เนื้อหาในบทนี้เป็นการนำเสนอความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสงคราม หลักการสงคราม กฎของสงคราม หลักนิยมทางทหาร และประวัติศาสตร์ อันแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการและวิธีการทำสงครามในภาพรวมซึ่งมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ในระดับยุทธศาสตร์ลงไปถึงระดับยุทธวิธี เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพื้นฐานของสงครามอย่างเพียงพอ สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป

2. ความหมาย

คำว่า “สงคราม” (War) มีความหมายหลากหลาย ดังนี้

“สงคราม” ตามกฎหมายระหว่างประเทศ หมายถึง พฤติกรรมอันชอบด้วยกฎหมายที่อำนาจให้กลุ่มคู่ต่อสู้ทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่า มีโอกาสเสมอกันที่จะดำเนินการเกี่ยวกับความขัดแย้งโดยกำลังรบ¹

“สงคราม” ในทัศนะทางการเมือง เป็นเครื่องมือของนโยบายที่ใช้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชาติ หลังจากที่ใช้วิธีอื่นแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ²

“สงคราม” ในทัศนะทางการเมือง หมายถึง การใช้กำลังเข้ากระทำการอย่างรุนแรง เพื่อบีบบังคับให้ฝ่ายศัตรูปฏิบัติตามความประสงค์ของฝ่ายตน³

“สงคราม” ในความหมายอย่างง่าย ๆ หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างประเทศ หรือระหว่างกลุ่มภายในประเทศ⁴ โดยมีการใช้กำลังหรือทหารประจำการ

เข้าต่อสู้กัน เพื่อแย่งชิงดินแดนหรือทรัพยากร แก้ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือในกรณีอื่นๆ ที่มีการโต้แย้งกัน โดยอาจมีการประกาศสงครามระหว่างกัน หรือไม่ได้ สงครามแตกต่างจากการฆาตกรรม (Murder) หรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) เนื่องจากสงครามมีลักษณะของการจัดการกับผู้เข้าร่วมสงคราม อย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม ข้อความเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นคำจำกัดความในบริบททั่วไปของสงครามโลก ในมุมมองระดับยุทธศาสตร์ ความหมายเหล่านี้อาจเป็นที่โต้แย้งกันได้ หากต้องการสื่อให้เห็นถึงความซับซ้อนของสงคราม และในมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งเกื้อกูลต่อความสำเร็จของชาติในเวทีการเมืองระดับนานาชาติ เพื่อปกป้องตนเองและส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ สงครามก็ควรมีข้อจำกัดเฉพาะ ความขัดแย้งที่ใช้กำลังติดอาวุธระหว่างรัฐหรือชาติต่างๆ เท่านั้น แต่อาจใช้พลังอำนาจแห่งชาติ หรือเครื่องมือทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อการทำสงคราม ไม่ว่าจะเป็น การเมือง การทูต อิทธิพลทางเศรษฐกิจ (กอบปรีย์ด้วยความร่วมมือขององค์การนานาชาติ และองค์การภาคเอกชน) การปฏิบัติการข่าวสาร อิทธิพลทางสังคม และอิทธิพลทางการศึกษา รวมถึงการใช้กำลังทหาร เพื่อกระตุ้นให้ยึดถือหรือให้เป็นไปตามเจตจำนงของฝ่ายตน

ลักษณะทั่วไปของสงคราม จึงเป็นสภาพความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี ตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป และมีการใช้ความรุนแรงโดยเจตนา โดยอาศัยองค์การที่มีการจัดกำลังพลและได้รับการฝึกมาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ สงครามในระดับชาติอาจเป็น สงครามที่ต่อสู้กันภายในระหว่างกลุ่มการเมืองที่เป็นคู่แข่งหรือสงครามกลางเมือง (Civil War) และสงครามที่ต่อสู้กับศัตรูนอกประเทศ สงครามอาจต่อสู้กันในนามของศาสนา เพื่อป้องกันตนเอง เพื่อแย่งชิงดินแดนหรือทรัพยากร และเพื่อสนับสนุนเป้าหมายทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองที่เป็นฝ่ายรุกราน⁵ สงครามมักเป็น ความขัดแย้งที่มีผู้สร้างขึ้นและมีลักษณะยืดเยื้อ อาจดำเนินการโดยรัฐ (States Actors) หรือมิใช่รัฐ (Non-State Actors) และเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้

ความรุนแรง หรือการแทรกแซงทางการเมืองก็ได้ เทคนิคที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ในการทำสงคราม เรียกว่า “การทำสงคราม” (Warfare) และสภาพที่อยู่ตรงข้ามกับสงคราม หรือไม่มีสงคราม เรียกว่า “ยามสงบ” (Peace)

ดังนั้น ความหมายของคำว่า “สงคราม” ในยุคปัจจุบัน จึงหมายถึงการใช้เครื่องมือที่เชื่อมโยงกันเท่าที่มีอยู่ทั้งหมดของชาติ เพื่อให้ไปตามเจตจำนงของชาติอย่างเพียงพอในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยทั่วไปผู้นำทางการเมืองมักใช้กำลังทหารเป็นเครื่องมือสุดท้ายในการต่อสู้กันทางการเมือง เมื่อเครื่องมืออื่นๆ ของชาติใช้ไม่ได้ผลแล้ว เมื่อเกิดข้อพิพาทที่อาจนำไปสู่สงคราม ทั้งสองฝ่ายจะพยายามใช้กำลังอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และเทคโนโลยี รวมทั้งการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือการทูต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของฝ่ายตนก่อน หากความพยายามเหล่านี้ไม่ประสบผล ก็จะพิจารณาใช้กำลังทหารเป็นวิธีการสุดท้าย อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการรุนแรงหรือสงครามนี้ มีข้อพิจารณาที่สำคัญก็คือ สงครามจะต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ตรงกับความมุ่งหมายทางการเมือง และเป็นธรรมต่อสังคม เพราะสงครามเป็นเพียงผู้รับใช้นโยบายทางการเมืองอย่าปล่อยให้สงครามเป็นตัวบงการนโยบายการเมืองเสียเอง การทำสงครามจึงต้องอยู่ในขอบเขตของความมุ่งหมายทางการเมือง โดยความมุ่งหมายทางการเมืองนี้เองเป็นตัวกำหนดว่าเมื่อไรควรใช้หรือไม่ใช้สงคราม ใช้ในขอบเขตแค่ไหน และเมื่อไรควรยุติ เป็นต้น สงครามต้องเป็นเพียงเครื่องมือ มิใช่เป็นจุดสิ้นสุดของความขัดแย้ง เพราะผลลัพธ์สุดท้ายของสงคราม คือ สันติภาพที่สมบูรณ์ และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน ต่อให้ได้รับชัยชนะ แต่ต้องแลกกับความสูญเสียที่ยากจะเยียวยาบ่นคราบน้ำตาของประชาชน ชัยชนะดังกล่าวก็ไม่มีประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

3. รูปแบบของสงคราม

แม้ว่าสงครามทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง แต่สงครามมีลักษณะของการใช้ความรุนแรงไม่เหมือนกันทั้งหมด สงครามแบ่งออกได้หลายรูปแบบ ตามลักษณะของบุคคลที่ทำการสู้รบ ความรุนแรงของความขัดแย้ง และขอบเขตของการใช้ความรุนแรง โดยทั่วไปแล้วนักวิชาการทหารแบ่งสงครามออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

ก. สงครามทั่วไป

สงครามทั่วไป (General War) เป็นลักษณะของการต่อสู้กันด้วยการใช้พลังอำนาจแห่งชาติ และระบบอาวุธที่มีอยู่ทั้งสิ้นของทั้งสองฝ่าย โดยไม่มีข้อจำกัดหรือละเว้นของแต่ละฝ่าย⁶ สงครามทั่วไปเป็นสงครามที่สร้างความเสียหาย โดยเฉพาะกับพลเรือนอย่างมหาศาล เนื่องจากการเอาชนะในสงครามทั่วไปมักใช้กำลังเพื่อทำลายความมุ่งมั่นของประชาชนต่อการทำสงคราม สงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสงครามทั่วไป เห็นได้จากเป็นสงครามแห่งการทำลายเศรษฐกิจและสังคมเมืองในหลายๆ ประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี สหภาพโซเวียต อิตาลี สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สงครามจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไป อาจขยายขอบเขตไปสู่แบบของสงครามทั่วไปได้ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ความอยู่รอดของชาติอาจอยู่ในขั้นวิกฤต จนถึงกับเสียเอกราชหรืออธิปไตยของชาติ

ข. สงครามจำกัด

สงครามจำกัด (Limited War) เป็นลักษณะของการต่อสู้ที่ใช้พลังอำนาจแห่งชาติบางส่วน หรือเป็นลักษณะของสงครามที่จำกัดขอบเขตและงดเว้นการปฏิบัติบางประการ เพื่อวัตถุประสงค์ไม่ให้สงครามขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปข้อจำกัดที่ทั้งสองฝ่ายอาจนำไปดำเนินการ ได้แก่ การจำกัดพื้นที่ หรือขอบเขตของยุทธบริเวณ (Theater of Operations) จำกัดระบบอาวุธที่ใช้บางประการหรืออาจใช้ระบบอาวุธทั้งสิ้น แต่จำกัดในเรื่องเป้าหมาย กำลังรบหรือวัตถุประสงค์ทางทหาร (Military Objectives) และความมุ่งหมายทางการเมือง (Political Purpose)⁷ แม้ว่าสงครามจำกัดอาจทำให้เกิดการสูญเสียประชาชนเป็นจำนวนมากแต่กำลังทหารจะไม่ทำลายโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของข้าศึกอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง ตัวอย่างของสงครามจำกัด ได้แก่ สงครามอ่าวเปอร์เซียเนื่องจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา และพันธมิตร มีวัตถุประสงค์จำกัดเพียงต้องการบังคับให้กำลังทหารอิรักเคลื่อนย้ายกำลังออกจากคูเวตเท่านั้น

ค. สงครามกองโจร

สงครามกองโจร (Guerrilla War) เป็นสงครามที่ทหารของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายใช้หน่วยที่เป็นกำลังติดอาวุธเบา แทนที่จะเป็นทหารมืออาชีพ และกองทัพที่มีการจัดหน่วยมาเป็นอย่างดี⁸ นักรบในสงครามกองโจรมักแสวงหาวิธีการโค่นล้มรัฐบาล โดยอาศัยการสนับสนุนจากประชาชน สงครามกองโจรจึงมักเป็นสงครามยืดเยื้อที่มีแนวโน้มและเกื้อกูลให้ฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบเป็นฝ่ายชนะ เห็นได้จากชัยชนะของ เหมา เจ๋อตง ต่อเจียง ไคเชก ในประเทศจีน ในทศวรรษที่ 1940 ชัยชนะของเวียดนามต่อสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม และชัยชนะของกลุ่มมุจาฮิดีนต่อสหภาพโซเวียตในอัฟกานิสถานในทศวรรษที่ 1980 เป็นต้น

ง. สงครามกลางเมือง

สงครามกลางเมือง (Civil War) เป็นสงครามที่ต่อสู้กันภายในประเทศระหว่างกลุ่มพลเมืองที่แตกต่างกัน ผู้ซึ่งต้องการควบคุมรัฐบาล และไม่ยอมรับสิทธิในการปกครองของอีกกลุ่มหนึ่ง⁹ ในความรู้สึกรู้สึกของแต่ละฝ่าย สงครามกลางเมืองอาจเป็นสงครามทั่วไปได้ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่าจะจำเป็นต้องทำลายฐานการสนับสนุนทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม ความแตกแยกในภูมิภาค เช่นสงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริการะหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้ มีลักษณะบางอย่างของสงครามกลางเมือง ในขณะที่สงครามกลางเมืองอื่นๆ มักเป็นสงครามที่สู้รบกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และชนเผ่า โดยการปฏิวัติหรือ การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างฉับพลันทันใด อาจเป็นตัวเร่งไฟของสงครามกลางเมืองได้เช่นกัน

จ. สงครามตัวแทน

สงครามตัวแทน (Proxy War) เป็นสงครามที่เกิดขึ้นจากรัฐที่เป็นมือที่สามแทนที่จะเป็นรัฐที่เป็นคู่สงครามเอง¹⁰ ความขัดแย้งทางทหารหลายๆ เหตุการณ์ในระหว่างสงครามเย็น เช่น สงครามเกาหลี และสงครามเวียดนาม เป็นสงครามตัวแทนระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต เพราะทั้งสองฝ่ายไม่ต้องการที่จะสู้รบกับอีกฝ่ายหนึ่งโดยตรง ในบางครั้งการเข้าไปมีส่วนร่วม

ของประเทศที่สามในสงครามกลางเมือง หรือในสงครามระหว่างรัฐตั้งแต่สองรัฐขึ้นไปนั้น อาจมีบางรัฐแทรกแซงด้วยการส่งทหาร อาวุธ เงิน หรือสินค้า ไปช่วยเหลือรัฐใดรัฐหนึ่ง เพื่อให้รัฐนั้นมีความพร้อมในการทำสงครามก็ได้ ในระหว่างสงครามเย็น จึงเกิดคำว่า “การแทรกแซงทางทหาร” (Intervention) เพื่อใช้อธิบายถึงเหตุการณ์ที่ประเทศมหาอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามในประเทศที่เล็กกว่าที่มักเป็นประเทศด้อยพัฒนา แต่บางครั้งการแทรกแซงของรัฐดังกล่าว อาจเป็นไปเพื่อให้เกิดความสงบสุขในพื้นที่ก็ได้ รูปแบบของการแทรกแซงเช่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งหรือหลายๆ ประเทศ ได้ส่งกำลังทหารไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้รักษาสันติภาพ หรือหยุดการโจมตีของกำลังรบอื่นๆ การแทรกแซงเหล่านี้ อาจจัดหน่วยหรือดำเนินการโดยองค์การสหประชาชาติหรือองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ก็ได้ เช่น สหรัฐอเมริการ่วมกับประเทศสมาชิกองค์การแอตแลนติกเหนือ ได้ส่งทหารเข้าไปยังอดีตยูโกสลาเวีย เพื่อปกป้องประชาชนจากสงครามกลางเมือง การโจมตีด้วยการทิ้งระเบิดทางอากาศของสหรัฐอเมริกาในโคโซโวใน ค.ศ.1999 เพื่อหยุดยั้งการสังหารหมู่ของชาวโคโซโวต่อชาวเซอร์บ การเข้าแทรกแซงในโซมาเลียในต้นทศวรรษ 1990 เป็นความพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เป็นต้น

4. หลักการสงคราม

ในการทำสงคราม ประเทศที่เข้าสู่สงครามย่อมต้องมีความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรของชาตินับเป็นจำนวนมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชนะหรือฝ่ายแพ้กก็ตาม ถึงแม้ว่าทรัพยากรของชาติจะมีอยู่ค่อนข้างจำกัด และไม่เพียงพอที่จะต้องใช้ในการดำเนินการสงคราม ประเทศที่มีทรัพยากรจำกัดอาจต้องเจรจาขอกู้เงินจากประเทศอื่น เพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและความอยู่รอดของชาติ ด้วยเหตุนี้ ชุนฉู ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางยุทธศาสตร์ชาวจีน ได้ย้ำเตือนเอาไว้ว่า “การทหารเป็นความสิ้นเปลืองอย่างใหญ่หลวง การเคลื่อนย้ายกำลังทหารแม้เพียงวันเดียวก็ต้องใช้ทรัพยากรมหาศาล การทำสงครามยืดเยื้อย่อมทำให้ทหารอ่อนล้า ความหิวหาลูกตลง การเข้าตีป้อมค่ายข้าศึกเป็นเวลานานกำลังรบย่อมร่อยหรอ ฉะนั้น การใช้กำลังทหาร

เป็นเวลานาน เศรษฐกิจของชาติจะย่อยยับ ถ้าทหารหาญเหนื่อยอ่อน ย่อมขาดความห้าวหาญ ถ้าเศรษฐกิจของชาติย่อยยับ ต่างชาติก็ย่อมจะรุกราน แม้มีผู้มีความสามารถสูงเพียงไร ก็ยากที่จะต่อต้านทัพต่างชาติที่ยกเข้ามาได้ ดังนั้น การทำสงครามต้องรวดเร็ว และเฉียบขาด เพราะในประวัติศาสตร์ไม่เคยมีประเทศใดได้ประโยชน์จากสงครามที่ยืดเยื้อ”¹¹ ดังนั้น การทำสงครามจึงจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุม เพื่อให้รัฐสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด มาตรการควบคุมอันหนึ่งที่สามารถใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินกลยุทธ์ ก็คือ “หลักการสงคราม” (Principles of War) นั่นเอง

หลักการสงคราม เป็นหลักความจริงพื้นฐานที่ใช้ควบคุมการทำสงคราม เพราะหลักการสงครามเกิดจากการรวบรวมแนวคิดที่เป็นสามัญสำนึกของนักการทหารในอดีต การยึดถือหลักการสงครามย่อมให้ผลในทางที่เป็นคุณแก่การบังคับบัญชาทุกระดับ และสามารถปฏิบัติการทางทหารได้ผลสำเร็จด้วยดีในทางตรงข้าม ถ้าผู้นำทัพคนใดทำสงครามโดยไม่คำนึงถึง หรือฝ่าหลักการสงครามแล้วไซ้ โอกาสที่จะตกเป็นฝ่ายแพ้หรือพ่ายแพ้ก็จะมีมากขึ้นด้วย สงครามนับว่าเป็นเรื่องใหญ่และกว้างขวางมาก เราจึงต้องระลึกเสมอว่า เพียงความรู้และความเข้าใจต่อหลักการสงคราม ย่อมไม่พอที่จะใช้แก้ปัญหาในการทำสงครามได้ทุกเรื่อง เพราะมีปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ ของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ซึ่งล้วนมีผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติการทั้งสิ้น เช่น ความกล้าหาญ ขวัญกำลังใจ วินัยทหาร และภาวะผู้นำดังเช่น เคลลาเชวิทซ์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในสงครามเป็นเรื่องง่ายมาก แต่เรื่องที่ย่างที่สุดนี้ ก็อาจเป็นเรื่องที่ยากที่สุดได้เช่นกัน” (Everything in war is very simple, but the simplest thing is very difficult)¹² ความยากลำบากที่จะต้องประสบในสงคราม ได้แก่ อันตราย ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ความกลัว ความไม่แน่นอนในการรบ ฯลฯ ความยากลำบากเหล่านี้เป็นสิ่งที่หนีไม่พ้น เป็นอุปสรรค หรือข้อจำกัดสำคัญในสนามรบ และเป็นตัวบั่นทอนทั้งกำลังใจและกำลังกายของกำลังพล ซึ่งส่งผลกระทบต่อขวัญทหารโดยรวม

อย่างไรก็ตาม การนำหลักการสงครามไปใช้ ควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการสงครามด้วยกัน และสภาพการณ์ประกอบด้วย เพราะหลักการเหล่านี้ เมื่อนำไปใช้ร่วมกันในบางสถานการณ์ หลักการบางอย่างอาจขัดแย้งกัน เช่น หลักการรวมกำลัง อาจขัดกับหลักการออมกำลังได้ในบางครั้ง หลักการบางอย่าง เมื่อนำไปใช้ร่วมกันก็จะช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน และทำให้การปฏิบัติประสบความสำเร็จ เช่น การใช้หลักการรวมกำลัง ผสมผสานกับหลักการจู่โจม อาจเป็นผลดีต่อหลักการออมกำลังด้วยก็ได้ เพราะลดการสูญเสียด้วยวิธีการจู่โจม โดยไม่ให้ข้าศึกรู้ตัว และสามารถใช้กำลังแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น การนำหลักการสงครามไปประยุกต์ใช้ จึงขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเหตุการณ์นั้นมากน้อยเพียงไร ตัวอย่างของการนำหลักการสงครามไปใช้ดังกล่าวแล้ว นับเป็นหลักพื้นฐานสำคัญของยุทธศาสตร์ทหาร เพราะยุทธศาสตร์ทหารตามความหมายเดิมนั้น หมายถึง “ศิลปะของผู้นำทัพ” (The Art of General) โดยผู้นำทัพสามารถนำเอาหลักการสงครามไปใช้ เป็นเสมือนหนึ่งเครื่องมือในการยุทธ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ในขณะที่ฝ่ายตนอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบมากที่สุด¹³ แต่พึงระลึกด้วยว่า แม้เราสามารถเรียนรู้หลักการสงครามได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เราอาจต้องอุทิศเวลาทั้งชีวิตเพื่อศึกษาวิธีการใช้มัน รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากหลักการสงครามด้วย

ก. ความหมาย

“หลักการสงคราม” คือ หลักการที่ใช้ในการทำสงคราม เกิดจากการปฏิบัติของแม่ทัพนายกองผู้มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในการทำสงครามในอดีต จนเป็นที่ยอมรับของนักการทหารด้วยกันว่า หากได้นำหลักการเหล่านี้ไปใช้ ก็จะเอาชนะข้าศึกได้¹⁴ ดังนั้น หลักการสงครามจึงเป็นหลักพื้นฐานของยุทธศาสตร์ที่ได้จากการรวบรวมหลักฐานต่างๆ จากการปฏิบัติการรบที่มีชื่อเสียงสำคัญในอดีต แล้วนำมาศึกษา วิเคราะห์ และวิจัย เพื่อหาข้อสรุป และกำหนดเป็นหลักพื้นฐาน

ในการดำเนินการสงคราม การนำเอาหลักการสงครามไปใช้ปฏิบัติในการวางแผน และการอำนวยการสงคราม เรียกว่า “ยุทธศาสตร์” และการนำเอาหลักการสงครามไปใช้ปฏิบัติในสนามรบเรียกว่า “ยุทธวิธี” อย่างไรก็ตาม หลักการสงครามนี้ มิได้ถูกสร้างขึ้นให้เป็นเช่นเครื่องจักรชนิดใหม่ หรือได้มาจากสูตรการคำนวณใหม่ๆ ทางคณิตศาสตร์ แต่เป็นผลลัพธ์ที่ได้มาจากการศึกษาเกี่ยวกับการทำสงครามอย่างระมัดระวัง โดยอาศัยการลองผิดลองถูกของหลายๆ ประเทศ สิ่งที่น่าประหลาดใจอย่างหนึ่งก็คือ หลักการสงครามมีลักษณะของความสอดคล้องกัน แม้ถูกใช้ในเวลาที่ต่างกัน ในสถานที่ที่ต่างกันทั่วโลก และไม่ว่าผู้ใช้จะรู้หรือไม่รู้ ว่ามีหลักการเหล่านี้ของผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม

ข. วิวัฒนาการของหลักการสงคราม

หลักการสงคราม ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณของจีนที่เรียกว่า “คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์แห่งสงคราม” (Sacred Books of War) ซึ่งเขียนขึ้นโดยนักปราชญ์ชาวจีนหลายๆ ท่าน เช่น ซุนวู และเล่าเต๋า เป็นต้น ในระหว่าง 500-1,150 ปีก่อนคริสต์ศักราช หลังจากนั้นนับ 2,000 ปี มาเกียเวลลี ได้เขียนหนังสือว่าด้วยกฎการทำสงครามของแม่ทัพที่เรียกว่า “General Rules” ขึ้นในปี ค.ศ.1521 หลังจากนั้นอีกกว่า 100 ปี เฮนรี ดยุกแห่งโรฮาน ได้กำหนดแนวทางสำหรับการทำสงครามที่เรียกว่า “Guides” ขึ้นในปี ค.ศ.1644 มาควิส เดอ ซิลวา ก็ได้นำเสนอหลักการสงครามของเขาในหนังสือที่ชื่อว่า “Principles” ในปี ค.ศ.1778 ในขณะที่ เฮนรี ลอยด์ ได้เสนอกฎการทำสงครามของเขาในหนังสือเรื่อง “Rules” และสูตรในการทำสงครามในหนังสือเรื่อง “Axioms” ทั้งสองเล่มเขียนขึ้นในปี ค.ศ.1781 หลังจากนั้น ก็ถึงคราวของ โจมินี ที่ได้พิมพ์หนังสือหลักปฏิบัติของสงครามฉบับที่ 1 เรื่อง “Maxims” และฉบับที่ 2 เรื่อง “Didactic Resume” หลังจากนั้นไม่นาน เคลลาเชวิทซ์ ก็ได้เขียนหลักการสงครามของตนเช่นกันโดยรวบรวม และสรุปจากแนวคิดของนักการทหารในอดีตในปี ค.ศ.1812¹⁵

โดยทั่วไปแล้ว หลักการสงคราม ตามแนวคิดของนักการทหารแต่ละท่าน ยังคงหลากหลายและแตกต่างกัน แม้แต่หลักการสงครามในประเทศสมาชิกองค์การ แอตแลนติกเหนือ แต่ละประเทศก็ยังยึดถือหลักการสงครามที่แตกต่างกัน คำว่า “หลักการสงคราม” ได้ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนในหนังสือเรียงความเรื่อง “Principles of War” ซึ่งต่อมาได้รับการอธิบายเพิ่มเติมในหนังสือ “ว่าด้วยการสงคราม” (On War) ของ เคลลาเซวิทซ์ ซึ่งแนวคิดของเคลลาเซวิทซ์ในหนังสือทั้งสองเล่มนี้ ได้มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางทหารของนักการทหารของประเทศในย่านแอตแลนติกเหนือ ตราบจนถึงปัจจุบัน

ค. หลักการสงครามที่สำคัญในอดีต

1) นโปเลียน โบนาปาร์ต

แม้ว่านโปเลียน (Napoléon Bonaparte) ไม่เคยเขียนรวบรวมวิธีการทำสงครามของเขา ออกมาเป็นหลักหรือสูตรของการสงครามเลย แต่ลักษณะของการทำสงครามของนโปเลียนก็สอดคล้องกันกับ หลักการทำสงครามหลายๆ ข้อ เช่น หลักการทำสงครามที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ให้รวมกำลังของท่านให้เป็นหน่วย อย่าปล่อยให้มีความล่าช้าหรือความสับสนให้เข้าศึกโจมตี และใช้กำลังเอาชนะเข้าศึก ณ ตำแหน่งที่สำคัญอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ เป็นหลักการซึ่งนำไปสู่ชัยชนะ” (ตรงกับหลักการรวมกำลัง หลักการรุก หลักการดำเนินกลยุทธ์ และหลักการ ระวังป้องกัน) “สงครามทุกครั้งควรมีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง” (ตรงกับ หลักความมุ่งหมาย) “มีแม่ทัพแล้ว 1 คน ยังดีกว่ามีแม่ทัพที่ดีในหน่วยเดียวกัน 2 คน” (ตรงกับหลักเอกภาพในการบังคับบัญชา) “แม่ทัพควรถามตัวเองหลายๆ ครั้งต่อวันว่า หากกองทัพเข้าศึกปรากฏอยู่ตรงหน้า ด้านขวา และด้านซ้ายแล้ว เขาควรจะทำอย่างไร” (ตรงกับหลักการระวังป้องกัน)¹⁶

ภาพที่ 2-1 นโปเลียน
โบนาปาร์ต

2) คาร์ล ฟอน เคลลาเซวิทซ์

เคล้าเซวิทซ์ (Carl von Clausewitz) ได้สรุปหลักการสงครามจากงานเขียนและแผนการทัพของนโปเลียนในอดีต ออกมาเป็นหลักการสงคราม 4 ข้อ ดังนี้

ก) “ให้ใช้กำลังทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ด้วยพลังอำนาจสูงสุด” (ตรงกับหลักการรวมกำลัง หลักการรุก และหลักการดำเนินกลยุทธ์)

ข) “ให้รวมกำลังของฝ่ายเราให้เป็นกลุ่มก้อนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ณ จุดที่ส่งผลให้เกิดการรบแตกหัก” (ตรงกับหลักการรวมกำลัง)

ค) “อย่าเสียเวลา และโจมตีข้าศึกโดยไม่ให้รู้ตัว” (ตรงกับหลักการโจมตี)

ง) “ให้ขยายผลแห่งความสำเร็จที่ได้มาด้วยพลังอำนาจสูงสุด” (ตรงกับหลักการรุก และหลักการดำเนินกลยุทธ์)¹⁷

3) อังตวน อองรี โจมินี

อังตวน อองรี โจมินี (Antoine Henri Jomini) ได้กำหนดหลักการสงครามของตนเป็น 2 ข้อ คือ

ก) “ให้มีเสรีในการปฏิบัติและเคลื่อนย้ายกำลังอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้เปรียบเหนือข้าศึกด้วยการนำกำลังที่เป็นกลุ่มก้อนของฝ่ายเราเข้าโจมตีต่อกำลังข้าศึกที่แยกกันอยู่เป็นส่วนใหญ่” (ตรงกับหลักการรวมกำลัง หลักการดำเนินกลยุทธ์ และหลักการรุก)

ข) “ให้เข้าโจมตีข้าศึกในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลการรบแตกหักให้มากที่สุด” (ตรงกับหลักการรุก และหลักการโจมตี)¹⁸

ภาพที่ 2-2 คาร์ล ฟอน
เคลลาเซวิทซ์

ภาพที่ 2-3 อังตวน
อองรี โจมินี

4) เจ.เอฟ.ซี. ฟูลเลอร์

เจ.เอฟ.ซี. ฟูลเลอร์ (J.F.C Fuller) นักยุทธศาสตร์ทหารชาวอังกฤษ และได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งหลักการสงครามในปัจจุบัน ได้ศึกษาและพิจารณาประวัติศาสตร์การสงครามของนโปเลียนในขณะที่เขาได้มีโอกาสไปพักผ่อนทางตอนเหนือของเยอรมนี ในปี พ.ศ.2454 ทำให้เขาเกิดแนวคิดขึ้นในใจว่าสงครามในยุโรปอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ เพราะสถานการณ์บางประเทศในขณะนั้นเอื้ออำนวย เมื่อฟูลเลอร์ได้เดินทางกลับมาประเทศของตน เขาได้ใช้เวลาอย่างมากในการทุ่มเทศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะได้ให้ความสนใจประวัติศาสตร์และผลงานของนโปเลียนเป็นเวลานานถึง 1 ปี ในที่สุดฟูลเลอร์ ก็สรุปหลักการที่นโปเลียนได้ใช้ออกมาเป็นหลักการสงครามได้ 6 ข้อ ดังนี้

ภาพที่ 2-4 เจ.เอฟ.ซี. ฟูลเลอร์

- ก) หลักความมุ่งหมาย (Maintenance of Objective)
- ข) หลักการรุก (Offensive Action)
- ค) หลักการรวมกำลัง (Concentration)
- ง) หลักการรู้ใจม (Surprise)
- จ) หลักการระวังป้องกัน (Security)
- ฉ) หลักการดำเนินกลยุทธ์ (Mobility)

ต่อมาในปี พ.ศ.2458 ฟูลเลอร์ได้เพิ่มเติมหลักการสงครามอีก 2 ข้อ คือ หลักการออมกำลัง (Economy of Force) และหลักการร่วมมือ (Cooperation) ฉะนั้น หลักการสงครามตามแนวคิดของฟูลเลอร์ในสมัยนั้น จึงมีทั้งสิ้น 8 ข้อด้วยกัน ต่อมาฟูลเลอร์ได้เสนอให้กองทัพอังกฤษพิจารณาความเหมาะสมต่อไป ปรากฏว่ากองทัพอังกฤษได้ยอมรับแนวคิดเรื่องหลักการสงครามของฟูลเลอร์ดังกล่าว เป็นหลักการสงครามของกองทัพอังกฤษ โดยได้จัดพิมพ์ลงในระเบียบราชการสนามของกองทัพอังกฤษ ในปี พ.ศ.2463¹⁹

ง. หลักการสงครามของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา

กองทัพบกสหรัฐอเมริกา ได้มองเห็นคุณค่าในผลงานของฟูลเลอร์ จึงได้นำหลักการสงครามของฟูลเลอร์มาใช้เป็นหลักการสงครามของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา แต่ได้เพิ่ม “หลักความง่าย” รวมเข้าไปด้วย ทำให้หลักการสงครามของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา มีจำนวนทั้งสิ้น 9 ข้อ โดยปรากฏอยู่ในคู่มือราชการสนามของกองทัพบกสหรัฐฯ ตั้งแต่คู่มือราชการสนาม 100-1 (FM 100-1) ฉบับปี ค.ศ.1981 มาจนถึงคู่มือราชการสนาม FM 3-0 ฉบับปี ค.ศ.2011 ในปัจจุบัน ดังนี้

- 1) หลักการดำรงความมุ่งหมาย (Objective)
- 2) หลักการรุก (Offensive)
- 3) หลักการจู่โจม (Surprise)
- 4) หลักการรวมกำลัง (Mass)
- 5) หลักการออมกำลัง (Economy of force)
- 6) หลักการระวังป้องกัน (Security)
- 7) หลักการดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver)
- 8) หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command)
- 9) หลักความง่าย (Simplicity)²⁰

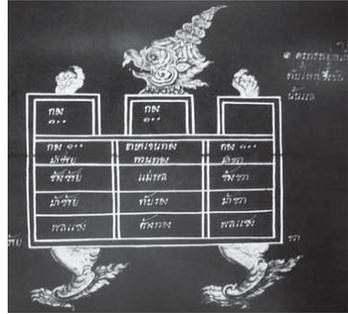
ถ้าหากพิจารณาหลักการสงครามของ กองทัพบกสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าหลักการสงครามของกองทัพบกสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันไม่ได้มีแตกต่างในสาระสำคัญจากแนวคิดของฟูลเลอร์เลย จะมีเพียงการเปลี่ยนชื่อหลักการบางข้อเท่านั้น เช่น “Mobility” เปลี่ยนเป็น “Movement” หรือ “Maneuver” “Concentration” เปลี่ยนเป็น “Mass” “Cooperation” เปลี่ยนเป็น “Unity of Command” และเพิ่มหลักความง่าย (Simplicity) เข้าไปอีก 1 ข้อ²¹ หลักการสงครามอาจมีการประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม ในกรณีของการปฏิบัติการที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การยุทธวิธีร่วม (Joint Operations) ที่มีลักษณะของการปฏิบัติกรร่วมกันระหว่างเหล่าทัพ กองทัพสหรัฐอเมริกาได้มีการเพิ่มหลักการสงครามอีก 3 ข้อ รวมเข้ากับหลักการสงครามที่มีอยู่แล้ว 9 ข้อ รวมเป็นหลักการสงคราม

สำหรับการยุทธ์ร่วมของกองทัพสหรัฐอเมริกาจำนวน 12 ข้อ หลักการสงครามที่เพิ่มขึ้นมานี้ ได้แก่ หลักขันติหรือความอดทน (Restrain) หลักความเพียร (Perseverance) และหลักความชอบธรรม (Legitimacy)²²

จ. หลักการสงครามของไทย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีการชำระและรวบรวมตำราพิชัยสงครามต่างๆ ขึ้นเป็นฉบับหลวงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2041 โดยกล่าวถึงวิธีการจัดกองทัพ การเดินทัพ การตั้งค่าย และการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ตำราพิชัยสงครามฉบับนี้ ได้มีการปรับปรุงขึ้นใหม่ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพื่อใช้ในสงครามยุคนั้น²³ เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ.2310 ปรากฏว่าตำราพิชัยสงครามได้กระจัดกระจายสูญหายไปเป็นจำนวนมาก คงเหลืออยู่แต่ฉบับที่มีผู้คัดลอกไว้บ้างเพียงบางตอนแต่ไม่ครบชุด บางส่วนก็ได้มีการแต่งขึ้นใหม่ ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการคัดลอกตำราพิชัยสงครามฉบับปลีกที่ยังเหลืออยู่ไว้จำนวนหลายสิบเล่มสมุดไทยเพื่อรักษาฉบับไว้ไม่ให้สาบสูญ จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาดัศดิพลเสพ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เป็นแม่กองในการชำระตำราพิชัยสงครามให้สมบูรณ์ โดยเชิญพระตำรับพิชัยสงครามฉบับข้างที่ (ฉบับหลวง) มาสอบสวนชำระทั้งหมด 14 เล่มสมุดไทย เมื่อชำระเสร็จแล้ว ได้คัดลงสมุดไทยได้จำนวน 2 ชุด รวมเป็น 10 เล่มสมุดไทย ตำราพิชัยสงครามฉบับนี้ จึงนับเป็นตำราพิชัยสงครามฉบับสุดท้าย ที่ชำระอย่างสมบูรณ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2368²⁴ เนื้อหาในตำราพิชัยสงครามของไทยส่วนใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เหตุแห่งสงคราม อุบายสงคราม ยุทธศาสตร์และยุทธวิธี นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มักปรากฏความเชื่อในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก²⁵

ตำราพิชัยสงครามโบราณของไทย ได้ถูกลดความสำคัญลง เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 กองทัพไทยได้ปรับปรุงแบบกองทัพและเปลี่ยนไปใช้ตำรายุทธศาสตร์ตามแบบตะวันตก ต่อมาในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกในระหว่างปี พ.ศ.2457-2463 ได้ทรงกล่าวถึงหลักการ

ภาพที่ 2-5 ตำราพิชัยสงครามของไทย

สงครามไว้ 2 ข้อ คือ หลักการออมกำลัง และหลักทำการเป็นอิสระ หลักการออมกำลังทรงหมายถึง การถนอมกำลังและการใช้กำลังให้ถูกต้อง ซึ่งเป็นวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งการออมกำลังนั้นจะต้องมีการรวมกำลัง มียุทธวินัย การเคลื่อนที่ในสนามรบและความต่อเนื่องระหว่างเหล่า หลักทำการเป็นอิสระ ทรงหมายถึง การทำตามใจเราได้อย่างอิสระ ไม่ว่าข้าศึกจะอยู่ที่ไหนหรือทำอะไร ทั้งนี้ก็โดยอาศัยการหาข่าว การวางแผนล่วงหน้า และการระวังป้องกัน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พันเอก พระสงครามภักดี (แม่ัน เหมะจุทา) ได้เรียบเรียงและจัดทำตำรายุทธศาสตร์ว่าด้วยการนำทัพขึ้น จึงได้มีการดัดแปลงหลักการสงครามของกองทัพอังกฤษ มาเป็นหลักการสงครามของกองทัพบกไทย โดยมีอยู่ 7 ข้อ ดังนี้

- 1) หลักการระวังป้องกัน
- 2) หลักการออมกำลัง
- 3) หลักความฉับพลัน (หลักการจู่โจม)
- 4) หลักการทำการให้เป็นเบี้ยบนข้าศึก
- 5) หลักการคล่องแคล่ว (ดำเนินกลยุทธ์)
- 6) หลักการป้องกันและการจู่โจม
- 7) หลักการรวมกำลัง²⁶

ในปัจจุบัน เนื่องจากกองทัพบกไทยมีการจัด การฝึก และอาวุธ ยุทโธปกรณ์ ตามอย่างของกองทัพบกสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น กองทัพบกไทย จึงได้นำหลักการสงครามของกองทัพบกสหรัฐอเมริกามาใช้เป็นหลักการสงคราม ของไทย แต่ได้เพิ่มหลักการต่อสู้เบ็ดเสร็จอีก 1 ข้อ รวมเป็นหลักการสงครามของ กองทัพบกไทยทั้งสิ้น 10 ข้อ ดังนี้

- 1) หลักความมุ่งหมาย (Objective)
- 2) หลักการรุก (Offensive)
- 3) หลักการรวมกำลัง (Mass)
- 4) หลักการออมกำลัง (Economy of Forces)
- 5) หลักการดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver)
- 6) หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)
- 7) หลักการระวังป้องกัน (Security)
- 8) หลักการจู่โจม (Surprise)
- 9) หลักความง่าย (Simplicity)
- 10) หลักการต่อสู้เบ็ดเสร็จ หรือการปฏิบัติการทุกรูปแบบ (Total

Defense)²⁷

ฉ. เนื้อหาของหลักการสงคราม

1) หลักความมุ่งหมาย

หลักความมุ่งหมาย (Objective) มีหลักการว่า “ทุกความพยายาม จะต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ให้ผลแตกหัก และสามารถบรรลุได้” วัตถุประสงค์ทางทหารสูงสุดของสงคราม ก็คือ การทำลายขีดความสามารถ และความมุ่งมั่นที่จะสู้รบของข้าศึก หลักความมุ่งหมายนี้จึงเป็นหลักการสงคราม ที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นหลักการสงครามที่ใช้ควบคุมหลักการสงครามอื่นๆ ทั้งหมด ด้วยทุกกิจกรรมทางทหารต้องมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง หากปราศจากหรือไม่ได้ยึดถือความมุ่งหมายแล้ว หลักการสงครามข้ออื่นๆ ก็จะไม่มีความหมายอย่างสิ้นเชิง หลักความมุ่งหมายนี้เป็นหลักการสงครามที่ระบุสิ่งที่เรา ต้องกระทำ (What) ในขณะที่หลักการสงครามข้ออื่นๆ เป็นเพียงหลักการที่ใช้เป็น แนวทางหรือวิธีการ (How) เพื่อบรรลุซึ่งความมุ่งหมายที่กำหนดเท่านั้น²⁸

2) หลักการรุก

หลักการรุก (Offensive) มีหลักการว่า “การรุก เป็นสิ่งจำเป็นต่อการบรรลุผลการรบแตกหักและดำรงเสรีในการปฏิบัติของฝ่ายเรา” ด้วยการรุกจะทำให้ฝ่ายเราได้มาซึ่งความริเริ่ม มีเสรีในการปฏิบัติ และบีบบังคับให้ข้าศึกปฏิบัติตามสิ่งที่ฝ่ายเราต้องการ ข้อดีอย่างยิ่งของการรุกนี้ก็คือ “ฝ่ายเราเป็นฝ่ายริเริ่มเข้ากระทำต่อฝ่ายข้าศึกก่อน” ซึ่งจะอำนวยให้ฝ่ายเราสามารถเลือกที่หมายหรือวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการ (Objective) เวลา สถานที่ และเครื่องมือสำหรับการบรรลุภารกิจได้ก่อนข้าศึก²⁹

3) หลักการรวมกำลัง

หลักการรวมกำลัง (Mass) มีหลักการว่า “ณ เวลาและสถานที่ที่ต้องการผลการรบแตกหัก ฝ่ายเราจำเป็นต้องใช้กำลังที่เป็นกลุ่มก้อนที่มีอำนาจการรบที่เหนือกว่าข้าศึก” ความเหนือกว่าด้านอำนาจการรบ มิได้หมายถึงความเหนือกว่าเชิงปริมาณ แต่หมายถึงการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่มีอยู่ทั้งหมด และความเหนือกว่าด้านอำนาจการยิง การสนับสนุนการช่วยรบ ทักษะการสู้รบ ปณิธาน วินัย ความกล้าหาญ การบริหาร และภาวะผู้นำ รวมถึงการสร้างสมดุลต่อการใช้อำนาจกำลังรบผสมเหล่าและกำลังรวบรวมอย่างรอบคอบ โดยการสนธิกำลังรบภายในกองทัพบกกับกำลังรบของกองทัพเรือ และกองทัพอากาศ³⁰

4) หลักการออมกำลัง

หลักการออมกำลัง (Economy of Forces) มีหลักการว่า “การบรรลุภารกิจทุกกิจอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยการจัดสรรอำนาจการรบที่มีอยู่อย่างเหมาะสม” หลักการออมกำลังนี้ ทำให้เกิดการรวมกำลังตามมา เพราะหากไม่มีการออมกำลังไว้แล้ว ก็ไม่อาจมีกำลังไว้ใช้ในเวลาและสถานที่ที่ต้องการได้ หลักการออมกำลังนี้ มิได้หมายถึงการใช้กำลังแต่น้อยในที่ที่หนึ่ง เพื่อให้มีพลังอำนาจสูงสุดในอีกที่หนึ่ง หรือออมกำลังเอาไว้แต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการรวมกำลังเอาไว้อย่างเข้มแข็งและใช้เท่าที่จำเป็น เพื่อเอาไว้ใช้ในเวลาและสถานการณ์ที่ต้องการความได้เปรียบมากที่สุด³¹

5) หลักการดำเนินกลยุทธ์

หลักการดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver) มีหลักการว่า “ทรัพยากรทางทหาร จะต้องถูกวางไว้ ณ สถานที่ที่เกื้อกูลต่อการบรรลุภารกิจให้มากที่สุด” วัตถุประสงค์ของการดำเนินกลยุทธ์ก็คือ การวางกำลังของฝ่ายเราในลักษณะที่เข้าศึกอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบต่อฝ่ายเราอย่างชัดเจน การดำเนินกลยุทธ์จึงหมายถึงการเคลื่อนย้ายอำนาจการรบ เพื่อให้สามารถรวมกำลังให้เป็นกลุ่มก้อน ในเวลาและสถานที่ที่ต้องการผลการรบแตกหัก และบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหารที่ต้องการ³²

6) หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา

หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) มีหลักการว่า “การใช้อำนาจการรบทั้งหมดอย่างแตกหัก จำเป็นต้องมีเอกภาพของการปฏิบัติ และอยู่ภายใต้ผู้บังคับบัญชาที่เป็นผู้รับผิดชอบเพียงคนเดียว” เอกภาพของการปฏิบัติ (Unity of Effort) ก็คือ ความประสานสอดคล้องของการปฏิบัติของกำลังทั้งหมดที่มีอยู่ เพื่อบรรลุเป้าหมายและเจตนารมณ์ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ เอกภาพในการบังคับบัญชา ควรเป็นหลักประกันให้กับเอกภาพของการปฏิบัติ และใช้พลังอำนาจของกำลังที่มีอยู่ ต่อที่หมายหรือวัตถุประสงค์ทางทหาร ในเวลาและสถานที่ที่ต้องการผลการรบแตกหัก³³

7) หลักการระวังป้องกัน

หลักการระวังป้องกัน (Security) มีหลักการว่า “การระวังป้องกันเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสงวนอำนาจการรบและดำรงเสรีในการปฏิบัติของฝ่ายเรา” หากใช้การระวังป้องกันที่เหมาะสม ข้าศึกจะไม่สามารถขัดขวาง รบกวบนเสรีในการปฏิบัติของฝ่ายเรา หรือเข้าตีโดยที่ฝ่ายเราไม่รู้ตัว ฝ่ายเราสามารถดำรงความพร้อมรบได้อย่างต่อเนื่อง ใช้กองหนุนและหน่วยระวังป้องกันเท่าที่จำเป็น วางกำลังและจัดรูปขบวนได้อย่างเหมาะสม ดำรงการรุกอย่างต่อเนื่อง และครองความริเริ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งข่าวสารหรือประเมินข่าวสาร³⁴

8) หลักการจูงใจ

หลักการจูงใจ (Surprise) มีหลักการว่า “ให้โจมตีข้าศึกในเวลาและสถานที่ที่ข้าศึกไม่คาดคิด หรือหากข้าศึกรู้ตัวก็เตรียมการตั้งรับไม่ทัน” ปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการจูงใจก็คือ การรักษาความลับของแผน การซ่อนพราง การเคลื่อนย้าย และความเข้มแข็งของกำลังฝ่ายเรา การเข้าตีลวงและการแสดงลวง และความรวดเร็วของการเคลื่อนย้าย รวมถึงความพร้อมของทรัพยากร วินัย และความกล้าหาญ³⁵

9) หลักความง่าย

หลักความง่าย (Simplicity) มีหลักการว่า “แผนที่ยางและไม่ซับซ้อนนำไปสู่การปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ” การมีแผนที่ง่าย และมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จมากกว่า ย่อมดีกว่าแผนที่ซับซ้อน เพราะโอกาสที่จะมีการซักซ้อมแผนย่อมมีไม่มากนัก และมีความเสี่ยงสูง แผนที่ยางจึงทำให้เกิดความอ่อนตัว ช่วยให้การควบคุมและการประสานการยิง และการเคลื่อนย้ายทำได้ง่ายยิ่งขึ้น ลดปัญหาด้านการส่งกำลังบำรุง และสามารถปฏิบัติการได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อต้องเผชิญหน้ากับมาตรการควบคุมต่างๆ ที่กำหนดขึ้น³⁶

10) หลักการต่อสู้เบ็ดเสร็จ

หลักการต่อสู้เบ็ดเสร็จ (Total Defense) มีหลักการว่า “ให้ใช้พลังอำนาจแห่งชาติทุกประเภทร่วมกัน เพื่อต่อสู้ให้ได้ชัยชนะต่อข้าศึก” หรือใช้การป้องกันและตอบโต้การปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม โดยนำแผนการใช้กำลังทุกประเภทมาผสมผสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ ในทุกระดับของความขัดแย้ง ตลอดห่วงโซ่ของความขัดแย้งและไม่จำกัดเวลา ด้วยการสนับสนุนทุกประเภทที่มีอยู่และแสวงหาได้ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร และสารสนเทศ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หลักการต่อสู้เบ็ดเสร็จมีลักษณะของการผนึกกำลังทั้งหมด (กำลังรบ กำลังประจำถิ่น และกำลังประชาชน) เพื่อชดเชยความเสียหายเปรียบด้านอำนาจการรบกับฝ่ายตรงข้าม และการรวมทรัพยากรทุกชนิด ได้แก่ คน เครื่องมือ ขวัญกำลังใจ ฯลฯ เพื่อให้ฝ่ายเรามีอำนาจการรบสูงสุด โดยเฉพาะในเวลาและสถานที่ที่ฝ่ายเราต้องการผลการรบแตกหักกับฝ่ายตรงข้าม³⁷

5. กฎของสงคราม

ในการทำสงครามในปัจจุบัน โอกาสที่เราจะสามารถทำสงครามได้อย่างเต็มรูปแบบนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากการทำสงครามทุกยุคสมัยต่างเป็นสงครามจำกัดทั้งสิ้น โดยข้อจำกัดของการทำสงครามนี้อาจอยู่ในรูปแบบทั้งข้อห้าม (ไม่ให้กระทำ) หรือข้อบังคับ (ต้องกระทำ) ก็ได้ โดยทั่วไปแล้ว ข้อจำกัดเหล่านี้มักเกิดจากทั้งปัจจัยภายใน (เช่น การปฏิบัติการทางทหาร สภาพแวดล้อมของสนามรบ เป็นต้น) และปัจจัยภายนอก (เช่น ข้อจำกัดทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น) กฎของสงคราม (Law of War) ถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของการทำสงคราม ที่เกิดจากการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นสิ่งจำเป็นต่อนักการทหาร ที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎของสงครามนี้ให้ถ่องแท้ เพื่อป้องกันผลกระทบหรือผลเสียหายที่ไม่เจตนาให้เกิดขึ้นจากการทำสงครามในปัจจุบัน

ก. ทฤษฎีสงครามอันชอบธรรม

ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน มนุษย์มีความพยายามที่จะกำหนดและควบคุมความประพฤติของปัจเจกชน ชาติ และตัวแทนอื่นๆ ในการทำสงคราม เพื่อบรรเทาผลกระทบที่ร้ายแรงของสงครามอยู่เสมอ ทฤษฎีสงครามอันชอบธรรมถือกำเนิดขึ้นเป็นแนวความคิดครั้งแรกของโลกในมหากาพย์อินเดียที่ชื่อว่า “มหาภารตะ” ซึ่งได้นำเสนอหลักเกณฑ์ว่าด้วยสงครามอันชอบธรรม โดยกล่าวถึงพฤติกรรมที่ยอมรับได้ และพฤติกรรมที่ไม่สมควรของคู่สงครามในสนามรบ ความเป็นมาของมหากาพย์นี้ เกิดจากเรื่องราวตอนหนึ่ง ที่หนึ่งในห้าพี่น้องกษัตริย์ได้ตั้งคำถามต่อบรรดาพี่น้องกษัตริย์ด้วยกันว่า ความทุกข์ทรมานที่เกิดจากสงครามนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ พี่น้องกษัตริย์ได้ถกเถียงกันเกี่ยวกับคำถามนี้จนกระทั่งบรรลุซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสงคราม ได้แก่ “หลักสัดส่วนที่เหมาะสมของการทำสงคราม” (proportionality) เช่น รถม้าศึกไม่สามารถโจมตีทหารม้า รถม้าศึกย่อมโจมตีต่อรถม้าศึกด้วยกันของศัตรูเท่านั้น และจะไม่โจมตีต่อบุคคลที่ทุกข์ยากหรือเจ็บปวด เป็นต้น “หลักการใช้เครื่องมืออันชอบธรรมในการทำสงคราม” (just means) เช่น ห้ามใช้ยาพิษ หรืออาวุธที่มีเงี่ยงแหลม เป็นต้น และ “หลักการปฏิบัติต่อเชลยและผู้ที่ได้รับบาดเจ็บในสงครามที่เหมาะสม”³⁸

ในคัมภีร์ไบเบิลของชาวฮีบรู (Book of Deuteronomy) ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์จำกัดปริมาณของความเสียหายที่ไม่เจตนา และความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมที่ยอมรับได้ในการทำสงครามไว้ว่า “หากท่านจะล้อมเมืองเป็นเวลานานๆ ในสงครามเพื่อยึดเมือง ท่านจะต้องไม่ตัดต้นไม้ด้วยขวานเพราะท่านอาจต้องเก็บกินผลของมันในภายหลัง

ภาพที่ 2-6 มหาภารตะยุทธ

ท่านต้องไม่โค่นต้นไม้เพื่อใช้มันในการโจมตี เพราะต้นไม้มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ท่านอาจตัดหรือโค่นต้นไม้ลงได้ ก็เฉพาะต้นไม้ที่ท่านรู้ดีที่สุดแล้วว่ากินไม่ได้แล้วเท่านั้น”³⁹ ก่อนการปิดล้อมเมือง หรือแปรขบวนทัพเข้าตีเมือง ท่านต้องยื่นข้อเสนอให้ประชาชนในเมืองยอมจำนนก่อน หากประชาชนในเมืองยอมจำนนและเปิดประตูเมือง ประชาชนทั้งหมดในเมืองก็จะตกเป็นแรงงานให้ท่านไว้ใช้งานได้ หากประชาชนปฏิเสธที่จะยอมจำนน และพยายามโจมตีท่านในการรบ ท่านก็สามารถปิดล้อมเมืองนั้นได้”⁴⁰

ในยุคกลาง โบสถ์โรมันคาทอลิก ได้เริ่มเผยแพร่คำสอนว่าด้วย “สงครามอันชอบธรรม” (Just War) โดยกำหนดข้อจำกัดของการทำสงคราม โดยเฉพาะการปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เหตุอันชอบธรรมในการทำสงครามในสมัยโรมันก็คือ ความจำเป็นในการขับไล่ผู้รุกราน การตอบโต้ต่อการปล้นสะดม หรือการละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อสนธิสัญญาที่ทำระหว่างกัน สงครามจึงถือเป็นสิ่งที่ผิดหรือสิ่งต้องห้าม เป็นมลทินแห่งพระศาสนา และเป็นสิ่งที่พระเจ้าไม่พึงประสงค์⁴¹ ฉะนั้น สงครามอันชอบธรรมในสมัยโรมัน จึงต้องมีพิธีกรรมประกาศสงครามโดยนักบวชโรมันที่บูชาเทพเจ้าจูปีเตอร์ในฐานะที่เป็นเทพเจ้าผู้คุ้มครองต่อผู้ศรัทธาต่อคุณงามความดี ดังนั้น อนุสัญญาอันเกี่ยวกับสงคราม และการทำสนธิสัญญา

จึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ ที่กำหนดข้อผูกมัดทางศีลธรรมอันเกี่ยวกับความเป็นสากลและความเป็นมนุษย์⁴² ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีสงครามอันชอบธรรม (jus bellum iustum: Just war theory) จึงเป็นหลักนิยามทางทหารที่อ้างถึงจารีตของจริยธรรมทางทหาร ซึ่งศึกษาโดยนักการศาสนา นักจริยธรรม ผู้กำหนดนโยบายทางการเมือง และผู้นำทางทหาร วัตถุประสงค์ของการมีหลักนิยามนี้ ก็เพื่อรับประกันว่าสงครามเป็นสิ่งที่ถูกต้องในทางศีลธรรม โดยอาศัยการกำหนดหลักเกณฑ์ของการทำสงครามที่ถือได้ว่าชอบธรรมขึ้น

ทฤษฎีสงครามอันชอบธรรม มีหลักเกณฑ์ที่สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสิทธิในการเข้าสู่สงคราม (jus ad bellum: the right to go to war) และกลุ่มการกระทำที่ถูกต้องในสงคราม (jus in bello: right conduct in war) หลักเกณฑ์ในกลุ่มแรกจะพิจารณาในแง่ศีลธรรมของการเข้าสู่สงคราม ในขณะที่หลักเกณฑ์ในกลุ่มที่สองจะพิจารณาในแง่ของการกระทำเชิงศีลธรรมภายใต้สงคราม⁴³ โดยทั่วไปแล้วทฤษฎีสงครามอันชอบธรรม ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า สงครามแม้เป็นสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัว แต่ก็ไม่ใช่ทางเลือกที่เลวร้ายที่สุดเสมอไป สงครามมีความรับผิดชอบที่สำคัญก็คือ ต้องไม่ใช่สงครามที่โหดร้าย หรือก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนา สงครามเช่นนี้จึงจะถูกเรียกว่า “สงครามอันชอบธรรม”⁴⁴

1) หลักเกณฑ์ว่าด้วยสิทธิการเข้าสู่สงคราม

การอ้างสิทธิของการเข้าสู่สงคราม (Just ad bellum) อาศัยหลักเกณฑ์ดังนี้

ก) เหตุอันชอบธรรม (Just Cause) หมายถึง เหตุผลของการเข้าสู่สงคราม จะต้องสมเหตุสมผล ฉะนั้น การยกเหตุผลในการทำสงครามจากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต หรือการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดที่ทำให้ชีวิตของผู้บริสุทธิ์ต้องอยู่ในอันตราย และการแทรกแซงหรือขัดขวางที่กระทำไปเพื่อรักษาชีวิตให้รอดย่อมกระทำไม่ได้ ทั้งนี้โดยยึดถือหลักการที่ว่า การใช้ความรุนแรงใดๆ ต้องไม่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชนทั้งหมด

ข) **ความยุติธรรมเปรียบเทียบ** (Comparative Justice) หมายถึง การกระทำของคู่ขัดแย้งอาจมีทั้งถูกและผิด เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินใจใช้กำลังตามอำเภอใจ แต่ต้องตัดสินใจใช้กำลังโดยชั่งน้ำหนักต่อการกระทำที่จะมีผลกระทบต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างยุติธรรม

ค) **อำนาจที่เพียงพอ** (Competent Authority) หมายถึง อำนาจของ ผู้นำทางการเมืองที่จะประกาศสงคราม ต้องเป็นอำนาจที่เหมาะสม โดยสงคราม อันชอบธรรมจะต้องถูกริเริ่มจากอำนาจทางการเมืองที่อยู่ภายในระบอบทางการเมือง ที่ถูกต้อง โดยทั่วไปแล้วการประกาศสงครามโดยอาศัยอำนาจเผด็จการ หรือ การกระทำที่แฝงนัยทางทหาร ถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อหลักเกณฑ์ข้อนี้ ความสำคัญของเงื่อนไขจึงเป็นกุญแจสำคัญ ด้วยกระบวนการตัดสินใจความชอบธรรมที่แท้จริง ของสงครามที่ตกอยู่ภายใต้ระบบซึ่งถูกควบคุมอย่างเข้มงวดย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ สงครามอันชอบธรรม ต้องริเริ่มจากอำนาจทางการเมืองภายใต้ระบอบการเมือง ที่เป็นอิสระ และอำนาจให้เกิดความถูกต้องที่แท้จริงได้เท่านั้น

ง) **เจตนาที่ถูกต้อง** (Right Intention) หมายถึง การใช้กำลังต้องมีสาเหตุ อันชอบธรรม และตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเท่านั้น ฉะนั้น การก่อสงครามเพื่อให้ สิ่งที่ไม่ถูกต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงถือได้ว่ามีเจตนาที่ถูกต้อง ในขณะที่การก่อสงคราม เพื่อแสวงหาปัจจัย หรือการบำรุงทางเศรษฐกิจ ถือได้ว่ามีเจตนาที่ไม่ถูกต้อง

จ) **โอกาสของความสำเร็จ** (Probability of Success) หมายถึง การใช้กำลัง ต้องอาศัยโดยเหตุที่เป็นความจริงหรือมีประโยชน์ และต้องใช้มาตรการที่เป็นธรรม เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มิฉะนั้น สงครามอาจขยายตัวเป็นสงครามยืดเยื้อที่ไม่รู้จักจบสิ้น

ฉ) **มาตรการสุดท้าย** (Last Resort) หมายถึง การใช้กำลัง ควรเป็น เครื่องมือสุดท้ายภายหลังจากการใช้เครื่องมืออื่นๆ แล้วไม่ประสบผลสำเร็จเท่านั้น แม้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งอาจใช้การเจรจาต่อรองเป็นกลยุทธ์เพื่อถ่วงเวลา หรือมิได้ต้องการ อ่อนข้ออย่างแท้จริงก็ตาม

ช) **สัดส่วนที่เหมาะสม** (Proportionality) หมายถึง การคำนึงถึงผลประโยชน์ ที่จะได้จากการทำสงคราม ต้องได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความเสียหายและสิ่งที่จะ

ต้องสูญเสียไป หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่มองสัดส่วนที่เหมาะสมในภาพรวมซึ่งแตกต่างจากหลักการสัดส่วนที่เหมาะสมของการทำสงคราม (jus in bello) ที่จะกล่าวต่อไปซึ่งมีมุมมองเกี่ยวกับสัดส่วนที่เหมาะสมในระดับเล็กกว่า

2) หลักเกณฑ์ว่าด้วยการกระทำที่ถูกต้องในสงคราม

เมื่อสงครามเกิดขึ้นแล้ว ทฤษฎีสงครามอันชอบธรรมอันเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทำสงครามที่ถูกต้อง (Jus in bello) จะใช้เป็นตัวควบคุมทหารให้ประพฤติและปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนี้

ก) ความแตกต่าง (Distinction) หมายถึง สงครามย่อมมีหลักการเฉพาะการทำสงครามควรมุ่งไปที่ทหารของฝ่ายศัตรู ไม่ใช่ควรมุ่งไปที่พลเรือนที่ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่พวกเขาไม่ได้เป็นผู้สร้างขึ้น การปฏิบัติที่ต้องห้าม ได้แก่ การทิ้งระเบิดต่อพื้นที่พักอาศัยของพลเรือนพื้นที่ที่มีได้เป็นเป้าหมายทางทหาร การใช้การปฏิบัติการในลักษณะของการก่อการร้าย การแก้แค้นต่อพลเรือน และการโจมตีต่อเป้าหมายที่เป็นกลาง ย่อมกระทำไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้น ทหารต้องไม่โจมตีต่อข้าศึกผู้ที่ยอมจำนนแล้ว ผู้ที่ถูกจับกุม ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บซึ่งมิได้เป็นภัยคุกคามร้ายแรงในขณะนั้นทันที ผู้ที่กำลังโคจรมาจากอากาศยานที่ประสบภัย (เว้นแต่การโคจรของหน่วยส่งทางอากาศ) หรือผู้ที่กำลังสละเรือที่กำลังจม เป็นต้น

ข) สัดส่วนที่เหมาะสม (Proportionality) หมายถึง ทหารต้องแน่ใจได้ว่าภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นกับพลเรือน หรือทรัพย์สินของพลเรือน มีสัดส่วนที่ไม่มากเกินไปจนความจำเป็น เมื่อเทียบกับสิ่งที่ได้รับทางทหารโดยตรงและเป็นรูปธรรมจากการโจมตีต่อเป้าหมายทางทหาร หลักการข้อนี้ มุ่งที่จะสร้างสมดุลระหว่างข้อจำกัดที่กำหนดขึ้นจากมาตรการควบคุมกับความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำที่มีข้อห้ามดังกล่าว

ค) ความจำเป็นทางทหาร (Military Necessity) หมายถึง การโจมตีหรือการปฏิบัติการทางทหาร ต้องมีเจตนาเพื่อช่วยในการเอาชนะข้าศึกเท่านั้น ฉะนั้น การโจมตีใดๆ ต้องกระทำต่อเป้าหมายทางทหาร และภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นกับพลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือนต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมและ

ไม่มากเกินไปจนความจำเป็น เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่จะได้รับทางทหารโดยตรงและเป็นรูปธรรม หลักการข้อนี้นั่งจำกัดการสูญเสียต่อชีวิตและความเสียหายต่อทรัพย์สินที่ไม่จำเป็นหรือเกินความจำเป็นต่อการปฏิบัติการทางทหาร

ง) การปฏิบัติที่เหมาะสมกับเชลยศึก (Fair Treatment of Prisoners of War) หมายถึง ทหารข้าศึกผู้ที่ยอมจำนน หรือผู้ที่ถูกจับกุมซึ่งมิได้เป็นภัยคุกคามอีกต่อไปแล้ว การทรมานหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อพวกเขา ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

จ) ห้ามกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม (No means malum in se) หมายถึง ทหารไม่อาจใช้อาวุธหรือวิธีการอื่นๆ ที่ชั่วร้ายในการทำสงคราม เช่น การข่มขืน กระทำชำเรา การบังคับให้ทหารข้าศึกต่อสู้กับพวกเดียวกัน หรือใช้อาวุธซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่สามารถควบคุมได้ (ได้แก่ อาวุธนิวเคลียร์ อาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพ) เป็นต้น⁴⁵

ข. ความเป็นมาของกฎของสงคราม

กฎของสงคราม มีวิวัฒนาการมาจากหลักเกณฑ์ของสงครามอันชอบธรรม โดยกำหนดให้อยู่ในรูปแบบของกฎหมายระหว่างประเทศ คำว่า “กฎของสงคราม” จึงเป็นศัพท์เฉพาะทางกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับข้อกล่าวอ้างที่ยอมรับได้ว่า มีความชอบธรรมตามกฎหมายในการทำสงคราม และข้อจำกัดในระหว่างการทำสงคราม กฎของสงครามสมัยใหม่ ได้แก่ การประกาศสงคราม การยอมรับการยอมจำนน และการปฏิบัติต่อเชลยศึก ความจำเป็นทางทหาร รวมถึงหลักการว่าด้วยการแยกฝ่าย การใช้กำลังในสัดส่วนที่เหมาะสม และข้อห้ามต่อการใช้อาวุธเฉพาะแบบที่อาจก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น⁴⁶ โดยทั่วไปแล้ว กฎของสงคราม มักถูกแยกให้อยู่ต่างหากจากกฎหมายอื่นๆ เช่น กฎหมายภายในประเทศของคู่สงคราม ซึ่งอาจมีข้อจำกัดทางกฎหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำสงคราม หรือข้ออ้างในความชอบธรรมต่อการทำสงครามก็ได้

ค. กฎของสงครามในปัจจุบัน

กฎของสงครามในปัจจุบัน ได้มาจากแหล่งสำคัญ 3 แหล่ง คือ

1) การทำสนธิสัญญาหรืออนุสัญญา (Lawmaking Treaties or Conventions) หรือที่เรียกว่า “สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย “กฎของสงคราม”

2) จารีตประเพณี (Custom) เนื่องจากกฎของสงคราม มิได้มีอยู่เฉพาะในสนธิสัญญาเท่านั้น กฎของสงครามสามารถอ้างถึงความสำคัญของกฎหมายจารีตประเพณีได้ด้วย เช่น กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติทั่วไปของชาติต่างๆ เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ยอมรับได้ตามกฎหมาย

3) หลักการทั่วไป (General Principles) เป็นหลักการพื้นฐานเฉพาะที่ใช้เป็นแนวทางพื้นฐานของการทำสงคราม ได้แก่ หลักการแบ่งแยกฝ่าย การใช้กำลังในสัดส่วนที่เหมาะสม ความจำเป็นในการใช้กำลัง โดยหลักการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ว่าด้วยการใช้กำลังในสงคราม⁴⁷

ง. วัตถุประสงค์ของการมีกฎของสงคราม

หลักการพื้นฐานที่เป็นรากฐานของกฎของสงคราม มีดังนี้

1) สงครามควรถูกจำกัดตามการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองซึ่งเป็นปัจจัยเริ่มสงคราม (เช่น การควบคุมภูมิประเทศ การขับไล่กำลังข้าศึกออกจากดินแดน การยึดครองดินแดนทั้งหมดหรือบางส่วน เป็นต้น) และไม่ควรถ่ายล้างในสิ่งที่ไม่จำเป็น

2) ควรยุติสงครามให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3) ประชาชนและทรัพย์สินที่มีได้ใช้ในสงคราม ควรได้รับการปกป้องจากการทำลายล้าง และความยากลำบากที่ไม่จำเป็น

เพื่อบรรลุซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวนี้ กฎของสงครามได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อบรรเทาความยากลำบากต่างๆ จากการทำสงครามโดยให้มีการดำเนินการ ดังนี้

1) การปกป้องทั้งทหารและพลเรือนจากความทุกข์ทรมานที่ไม่จำเป็น

2) การปกป้องสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของบุคคลผู้ตกอยู่ในมือของข้าศึก โดยเฉพาะเชลยศึก ผู้ป่วยหรือผู้ได้รับบาดเจ็บ และพลเรือน

3) การอำนวยความสะดวกในการฟื้นฟูสันติภาพ

จ. ตัวอย่างของกฎของสงครามที่สำคัญ

เพื่อบรรลุนิติบุคคลดังกล่าวข้างต้น กฎของสงครามได้กำหนดข้อจำกัดต่อการใช้อำนาจตามกฎหมายของคู่สงคราม โดยทั่วไปกฎของสงครามจะกำหนดให้คู่สงครามละเว้นจากการใช้ความรุนแรงที่ไม่จำเป็น และสมเหตุสมผลสำหรับวัตถุประสงค์ทางทหาร และให้คู่สงครามแสดงความเป็นคู่ปรปักษ์โดยเคารพต่อหลักการว่าด้วยมนุษยธรรมและเมตตาธรรม อย่างไรก็ตาม กฎของสงครามย่อมขึ้นอยู่กับฉันทามติของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เนื้อหาและการตีความกฎของสงครามจึงมีอยู่อย่างหลากหลาย อาจขัดแย้งกัน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างของกฎของสงครามที่สำคัญในปัจจุบันนี้ ได้แก่

1) การประกาศสงคราม (Declaration of War) ตามหมวด 3 ของอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ต้องการให้คู่สงครามประกาศสงครามอย่างมีเหตุผลหรือโดยการยื่นคำขาดตามการประกาศสงครามอย่างมีเงื่อนไข หรือตามกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.1945 มาตรา 2 และมาตราอื่นๆ ในกฎบัตรที่พยายามแสวงหาวิธีจำกัดสิทธิของรัฐสมาชิกต่อการประกาศสงคราม สำหรับการประกาศสงครามของประเทศไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 177 โดยพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา⁴⁸

2) การควบคุมความประพฤติของคู่สงคราม (Lawful Conduct of Belligerent Actors) กฎของสงครามสมัยใหม่ ที่เกี่ยวกับความประพฤติของคู่สงครามในระหว่างสงคราม ได้แก่ อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 (1949 Geneva Conventions) ได้กำหนดไว้ว่า คู่สงครามที่เข้าสู่การรบโดยไม่ยอมปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งกฎหมายเฉพาะเช่น การสวมเครื่องแบบหรือติดเครื่องหมายอื่นๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนในระยะไกล เพื่อให้สามารถแบ่งแยกฝ่ายได้อย่างชัดเจน การถืออาวุธอย่างเปิดเผย และการดำเนินปฏิบัติการทางทหารตามกฎหมาย และจารีตประเพณีของสงคราม ถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อกฎของสงคราม และทหารต้องอยู่ภายใต้

การบังคับบัญชาของนายทหารที่เป็นผู้รับผิดชอบคนใดคนหนึ่ง อันหมายถึง ผู้บังคับบัญชาต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องของผู้ใต้บังคับบัญชาของตนด้วย แต่ก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่สงครามได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใดจนกระทั่งผู้บังคับบัญชาผู้นี้ไม่มีเวลาพอที่จะขัดขวางต่อการกระทำดังกล่าวได้ เป็นต้น

3) การห้ามโจมตีต่อผู้ที่โดร่มออกจากอากาศยานที่ประสบเหตุวิฤตกฎของสงครามสมัยใหม่ โดยเฉพาะพิธีสารฉบับที่ 1 เพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ได้กำหนดข้อห้ามในการโจมตีต่อบุคคลผู้ที่กำลังโดร่มออกจากอากาศยานที่ประสบเหตุวิฤตกฎ ไม่ว่าจะอากาศยานนั้นจะอยู่เหนือดินแดนของฝ่ายใด หากบุคคลดังกล่าวได้โดร่มลงในดินแดนของข้าศึก บุคคลนั้นจะต้องได้รับโอกาสในการยอมจำนนก่อนที่จะถูกโจมตี เว้นแต่บุคคลผู้นั้น ได้แสดงความเป็นปรปักษ์อย่างชัดเจนหรือพยายามที่จะหลบหนี อย่างไรก็ตาม ข้อห้ามดังกล่าวนี้ ไม่ได้รวมถึงการโดร่มลงจากอากาศยานของหน่วยส่งทางอากาศ หน่วยรบพิเศษ หน่วยคอมมานโด สายลับ นักก่อวินาศกรรม นายทหารติดต่อกับและเจ้าหน้าที่สายข่าวต่างๆ บุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายอันชอบธรรม และอาจถูกโจมตีได้ แม้ว่าอากาศยานของพวกเขาจะกำลังประสบเหตุวิฤตก็ตาม

4) การห้ามโจมตีต่อบุคคลหรือยานพาหนะที่ติดเครื่องหมายกาชาดหรือยกธงขาว กฎของสงครามสมัยใหม่ เช่น อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ได้กำหนดข้อห้ามในการโจมตีต่อแพทย์ รถหรือเรือพยาบาล ที่ติดเครื่องหมายกาชาด หรือตราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การกาชาดสากล (International Red Cross and Red Crescent Movement) รวมถึงห้ามทำการยิงใส่บุคคลหรือยานพาหนะที่ยกธงขาว (White Flag) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความตั้งใจว่าจะยอมจำนนหรือต้องการติดต่อสื่อสารกับอีกฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าดำรงความเป็นกลาง และต้องไม่ถูกกระทำเหมือนกับการสู้รบในสงคราม อย่างไรก็ตาม บุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องหมายเหล่านี้ ต้องไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระทำใดๆ ในสงคราม หากบุคคลเหล่านี้ไม่ยอมปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ ก็ถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อกฎของสงครามนี้ ต้องสูญเสียสถานภาพที่จะได้รับการปกป้องและตกเป็นเป้าหมายทางทหารได้เช่นกัน

ฉ. กฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับกฎของสงคราม

นอกเหนือจากกฎของสงครามดังกล่าวมาแล้วข้างต้น กฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับกฎของสงครามที่ควรศึกษาเพิ่มเติม (มีได้จำกัดเพียงแค่นี้) มีดังนี้

- 1) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 (1907 Hague Conventions)
- 2) พิธีสารเจนีวา ค.ศ.1925 ว่าด้วยข้อห้ามการใช้ก๊าซพิษ สารพิษ หรือ ก๊าซอื่นๆ และการใช้แบคทีเรียในสงคราม (1925 Geneva protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare)
- 3) อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1929 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึก (Geneva Convention, Relative to the Treatment of Prisoners of War)
- 4) อนุสัญญาฉบับที่ 4 ค.ศ.1949 ว่าด้วยการปกป้องพลเรือนในยามสงคราม (1949 Geneva Convention IV Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War)
- 5) สนธิสัญญาออตตาวา ค.ศ.1990 ว่าด้วยการห้ามใช้ทุ่นระเบิด (1990 Ottawa Treaty Banning the Use of Landmine)

6. หลักนิยม

ก. ความหมาย

คำว่า “หลักนิยม” นั้น สถาบันทางทหารได้นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ในปัจจุบัน ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Doctrine” ความจริงแล้ว หลักนิยมมิใช่ของใหม่แต่อย่างใด เพราะหลักนิยมก็คือ หลักการพื้นฐาน (Fundamental Principle) อันหนึ่ง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “หลักการ” อย่างไรก็ตาม คำว่า “หลักนิยม” มีความหมายที่หลากหลายตามมุมมองของแต่ละประเทศที่สำคัญ ดังนี้

คำว่า “หลักนิยมทางทหาร” (Military Doctrine) ของกองทัพสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศสมาชิกสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หมายถึง หลักพื้นฐาน

ซึ่งกำลังรบทางทหาร หรือส่วนของกำลังรบทางทหารยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางทหาร หรือวัตถุประสงค์ของชาติ (National Objectives) หลักนิยมนี้อาจเป็นสิ่งที่ยึดถือได้ แต่ต้องพิจารณาในการนำมาใช้⁴⁹

คำว่า “หลักนิยม” ของกองทัพบกแคนาดา หมายถึง การแสดงความรู้ และความคิดทางทหารอย่างเป็นทางการซึ่งครอบคลุมธรรมชาติของความขัดแย้ง การเตรียมการสำหรับความขัดแย้ง และวิธีจัดการกับความขัดแย้งเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ⁵⁰ หลักนิยมตามความหมายของกองทัพบกแคนาดา จึงมีลักษณะของการอธิบายหลักการ และวิธีการที่กองทัพบกคิดเกี่ยวกับการสู้รบที่ครอบคลุมสถานการณ์รอบด้าน แต่ไม่ใช่กฎหรือหลักเกณฑ์ตายตัว รายการตรวจสอบตามระเบียบปฏิบัติ หรือวิธีการสู้รบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาใช้ได้เองตามความเหมาะสม

คำว่า “หลักนิยม” ตามความหมายของอดีตสหภาพโซเวียต หมายถึง ระบบที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการของรัฐของมุมมองพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับธรรมชาติของสงครามสมัยใหม่ และการใช้กองทัพในสงคราม หลักนิยมทางทหารของอดีตสหภาพโซเวียต มีมุมมองสำคัญ 2 ด้าน คือ มุมมองด้านสังคมการเมือง (Social-Political Side)⁵¹ และมุมมองด้านเทคนิคทางทหาร (Military Technical Side) มุมมองด้านสังคมการเมือง กอปรด้วยคำถามทั้งหมดเกี่ยวกับระเบียบวิธี เศรษฐกิจ และฐานทางสังคม รวมถึงเป้าหมายทางการเมืองของการทำสงคราม ในขณะที่มุมมองด้านเทคนิคทางทหารซึ่งต้องสอดคล้องกับเป้าหมายทางการเมือง กอปรด้วยการจัดทำโครงสร้างทางทหาร การจัดหายุทโธปกรณ์ทางเทคนิคให้กับกองทัพ การฝึก การให้ความหมายรูปแบบ และวิธีการดำเนินการยุทธ์และสงครามในภาพรวม⁵²

กล่าวโดยสรุป “หลักนิยมทางทหาร” หมายถึง หลักพื้นฐานที่กำลังทหารใช้เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินการของตน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหาร หรือวัตถุประสงค์ของชาติ หลักนิยม จึงมีลักษณะของข้อความทั่วไปของหลักการต่างๆ ที่กล่าวถึงวิธีการที่กำลังทหารใช้ในการสู้รบในสงคราม และเป็นตัวเชื่อมระหว่าง

ทฤษฎี ประวัติศาสตร์ การทดลองหรือการฝึก และการปฏิบัติจริงไว้ด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความริเริ่ม และการคิดอย่างสร้างสรรค์ แม้ว่าความหมายของหลักนิยามดังกล่าวค่อนข้างเป็นหลักในเชิงบังคับ แต่ผู้ใช้ต้องพิจารณาในการนำไปประยุกต์ใช้ อันหมายความว่าต้องใช้อย่างรอบคอบในทุกๆ เรื่อง จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการนำไปใช้

ข. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิยามกับยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี

โดยทั่วไป หลักนิยาม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ หลักนิยามทางยุทธศาสตร์ (Strategic Doctrine) และหลักนิยามทางยุทธวิธี (Tactical Doctrine) ด้วยเหตุนี้ หลักการสงคราม ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในการทำสงคราม ก็ถือได้ว่าเป็นหลักนิยามอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน โดยเป็นหลักนิยามในประเภทหลักนิยามพื้นฐานทางยุทธศาสตร์ หลักนิยามทางยุทธศาสตร์ในสมัยประธานาธิบดีคาร์เตอร์ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถูกเรียกว่า “หลักนิยามของคาร์เตอร์” (Carter Doctrine) ได้เน้นในเรื่องการใช้อำนาจในการป้องกันภูมิภาคอ่าวเปอร์เซีย โดยถือว่าเป็นผลประโยชน์สำคัญของสหรัฐอเมริกา ทั้งที่ภูมิภาคดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากดินแดนสหรัฐอเมริกาถึง 6,000 ไมล์ โดยหลักนิยามของคาร์เตอร์ ได้กล่าวไว้ว่า “จุดยืนของเราชัดเจนอย่างยิ่งว่า ความพยายามจากกำลังภายนอกใดๆ ที่จะเข้าควบคุมภูมิภาคอ่าวเปอร์เซีย ย่อมถือได้ว่าเป็นการโจมตีต่อผลประโยชน์สำคัญของสหรัฐอเมริกา และการโจมตีเช่นนั้น จะต้องถูกขับไล่ออกไปด้วยเครื่องมือใดๆ ที่จำเป็น รวมถึงการใช้อำนาจ”⁵³

หลักนิยามไม่ใช่ยุทธศาสตร์ ตามความหมายขององค์การแอตแลนติกเหนือ “ยุทธศาสตร์” คือ การนำเสนอลักษณะที่อยู่ในกำลังอำนาจทางทหาร ที่ควรได้รับการพัฒนาและประยุกต์ใช้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติ⁵⁴ หรือกลุ่มของชาติ ในขณะที่คำจำกัดความอย่างเป็นทางการของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ “ยุทธศาสตร์” คือ ความคิด หรือชุดความคิดที่คัดสรรแล้วอย่างรอบคอบ สำหรับใช้เครื่องมือของพลังอำนาจแห่งชาติในลักษณะที่สอดคล้องและบูรณาการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ หรือนานาชาติ⁵⁵ ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างหลักนิยามกับยุทธศาสตร์ก็คือ

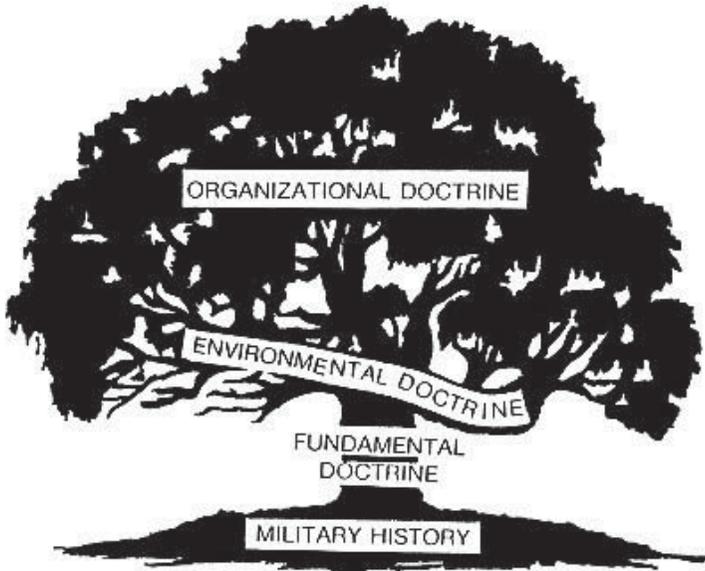
หลักนิยมจะกล่าวถึงวิธีการที่หน่วยกำลังรบใช้ปฏิบัติการและวิธีการที่กองทัพใช้สำหรับการสู้รบในการทำสงคราม ในขณะที่ยุทธศาสตร์จะกล่าวถึงวิธีการในภาพรวมเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดเท่านั้น ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างหลักนิยมกับยุทธศาสตร์ก็คือ ในยุทธการพายุทะเลทราย (Desert Storm) ผู้บัญชาการกองทัพสหรัฐอเมริกาใช้ยุทธศาสตร์ทำลายศูนย์บังคับบัญชาและระบบการควบคุมทางทหารของฝ่ายอิรัก โดยอาศัยการทิ้งระเบิดทางอากาศในขั้นต้น ตามด้วยการโจมตีของหน่วยจู่โจมทางภาคพื้นดิน โดยมีการส่งหน่วยจู่โจมหน่วยหนึ่งเข้าโจมตีทางด้านทิศใต้ อีกหน่วยหนึ่งเข้าโจมตีในย่านกลาง และมีหน่วยยานเกราะอีกหน่วยหนึ่ง เข้าโจมตีด้วยการโอบล้อมทางปีกทางด้านทิศตะวันตกของกำลังทหารอิรักเพื่อเข้าตลบหลัง และบดขยี้กำลังทหารของอิรัก ในขณะที่หลักนิยมที่กองทัพสหรัฐอเมริกาใช้ก็คือ “หลักนิยมการรบอากาศพื้นดิน”(AirLand Battle) ที่ใช้การปฏิบัติการ 3 ประเภทพร้อมกัน คือ การปฏิบัติการระยะใกล้ การปฏิบัติการทางลึก และการปฏิบัติการในพื้นที่ส่วนหลัง ในการปฏิบัติการระยะใกล้ รูปขบวนทางยุทธวิธีขนาดใหญ่ของกองทัพน้อยและกองพล จะเคลื่อนกำลังเข้าสู่การรบโดยอาศัยการดำเนินกลยุทธ์ การรบระยะประชิด และการยิงสนับสนุน ในการปฏิบัติการทางลึก เป็นการปฏิบัติการเพื่อช่วยในการเอาชนะต่อการรบระยะใกล้ โดยเข้าโจมตีต่อรูปขบวนของข้าศึกในทางลึก โดยอาศัยการลวง การลาดตระเวนทางลึก การขัดขวางทั้งทางภาคพื้นดินและการขัดขวางทางอากาศต่อกองหนุนของข้าศึก ที่หมายหรือวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการทางลึกก็เพื่อตัดแยกสนมรบ และดำรงอิทธิพลต่อการรบที่จะมีตามมา ในการปฏิบัติการในพื้นที่ส่วนหลังก็ดำเนินการพร้อมกันกับการปฏิบัติการอื่นๆ โดยมุ่งไปสู่การรวมกำลังและการเคลื่อนย้ายกองหนุน การเปลี่ยนที่ตั้งยิงสนับสนุน การดำรงแรงหนุนเนื่องด้วยการส่งกำลังบำรุงเพื่อดำรงสภาพการรบ และให้การบังคับบัญชาและการควบคุมการรบเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การปฏิบัติการระวังป้องกัน จะช่วยในเรื่อง การควบคุมการจราจร และรักษาเส้นทางคมนาคม ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติการในพื้นที่ส่วนหลัง

ในทำนองเดียวกัน หลักนิยมไม่ใช่ทั้ง “ยุทธการ” (Operations) และ “ยุทธวิธี” (Tactics) เพราะหลักนิยม เป็นเพียงกรอบแนวคิดที่รวมการทำสงคราม ทั้งสามระดับไว้ด้วยกันเท่านั้น⁵⁶ หลักนิยม มักแสวงหากรอบแนวคิดทั่วไปสำหรับการปฏิบัติการทางทหาร กล่าวคือ “รู้ตัวเอง” (รู้ว่าเราเป็นใคร) “รู้ภารกิจของตัวเอง” (รู้สิ่งที่เราจะทำ) “รู้วิธีการปฏิบัติภารกิจ” (รู้ว่าเราจะทำอย่างไร) “รู้วิธีการปฏิบัติภารกิจที่เคยทำในอดีต” (รู้วิธีการที่เราเคยทำในอดีต) และ “รู้สิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” (รู้ว่ามีปัญหาอื่นๆ อะไรบ้าง)⁵⁷ หลักนิยมจึงสะท้อนให้เห็นถึงดุลพินิจของนายทหารมืออาชีพเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นไปได้ สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เป็น และสิ่งที่ไม่จำเป็นในทางทหาร โดยมีปัจจัยพิจารณาที่สำคัญ เช่น เทคโนโลยีทางทหาร ภูมิศาสตร์ชาติ ชีตความสามารถของฝ่ายตรงข้าม และชีตความสามารถของหน่วยทหารฝ่ายเรา เป็นต้น

ค. ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์กับหลักนิยมทางทหาร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การกำหนดหลักนิยมจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ หลายประการมาประกอบการพิจารณาปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการกำหนดหลักนิยมก็คือ “ประวัติศาสตร์” เพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของความเป็นมาในอดีตที่มนุษย์เราได้ทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งการบันทึกเหล่านี้ อาจประมวลมาจากประสบการณ์ทั้งหมดหรือเป็นบางส่วนก็ได้ ความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่ผ่านมาได้ชัดเจนขึ้นและเมื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทเรียนจากการรบให้ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ก็จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติอันเป็นเป้าหมายหลัก นอกเหนือจากประวัติศาสตร์แล้ว การกำหนดหลักนิยมทางทหารจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น บทเรียนจากการรบ การศึกษายุทธศาสตร์และยุทธวิธี หลักนิยมของชาติต่างๆ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

ตามแนวคิดของนาวาอากาศโท เดนนิส เอ็ม ดรูว์ (Dennis M. Drew) ได้แบ่งหลักนิยมทางทหารเป็น 3 ประเภท คือ หลักนิยมพื้นฐาน (Fundamental Doctrine) หลักนิยมพิเศษ หรือหลักนิยมที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมพิเศษ (Environmental Doctrine) และหลักนิยมการจัดหน่วย หรือหลักนิยมทางยุทธวิธี (Organizational Doctrine)⁵⁸ ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ ได้เปรียบเทียบหลักนิยมทางทหารกับโครงสร้างของต้นไม้ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ “ราก” เปรียบเสมือนการศึกษาประวัติศาสตร์ และประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับการศึกษา “ลำต้น” เปรียบเสมือนหลักนิยมพื้นฐาน ซึ่งต้องอาศัยรากดูดกลืนอาหารมาเลี้ยงลำต้น กิ่งก้าน และใบ ต่อไป “กิ่งก้าน” เปรียบเสมือนหลักนิยมพิเศษ ซึ่งแผ่ขยายไปตามทิศต่างๆ และ “ใบ” เปรียบเสมือนหลักนิยมทางยุทธวิธี ซึ่งจะเจริญเติบโตได้ก็ต่อแต่อาศัยกิ่งก้าน ลำต้น และราก ตามลำดับ ภายหลังจากนำเสนอแนวคิดดังกล่าว ปรากฏว่าแนวคิดของนาวาอากาศโท ดรูว์ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในการศึกษาและพัฒนาหลักนิยมทางทหารของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะต้องพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยอาจกล่าวสรุปความสัมพันธ์ของการผสมผสานของสิ่งสองสิ่งดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นได้ว่า “แม้กองทัพที่มีอาวุธอันทันสมัย หากขาดหลักนิยมที่เหมาะสมก็ยากที่จะรบชนะข้าศึก และยากที่จะสนับสนุนให้ประเทศบรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติได้ตามที่ต้องการ” ดังนั้น นักการทหารจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องหลักนิยมทางทหารอย่างละเอียดรอบคอบ และให้เหมาะสมทันสมัยอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา⁵⁹

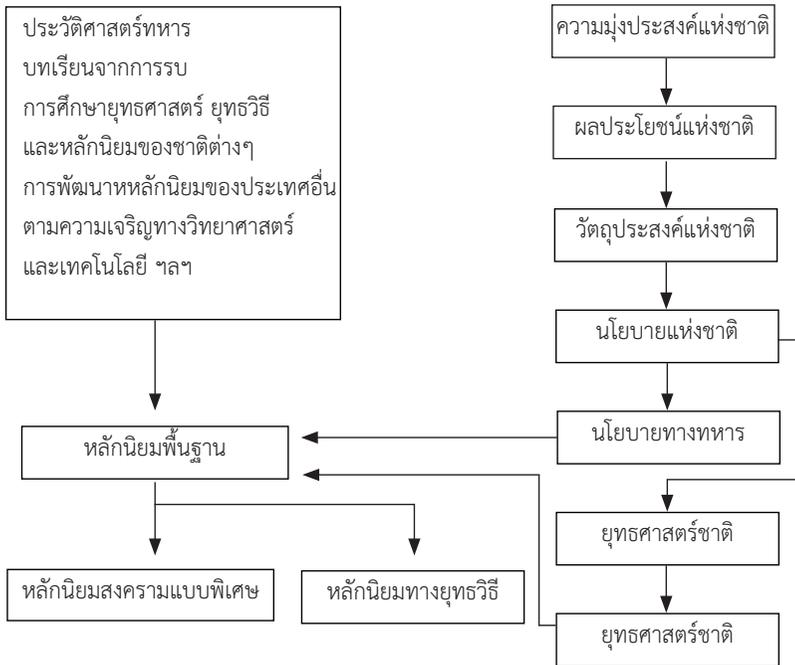

ภาพที่ 2-7 การเปรียบเทียบระหว่างหลักนิยมทางทหารกับโครงสร้างของต้นไม้

ที่มา : Dennis M. Drew, Off Tree and Leaves a New View of Doctrine, Air University Review, Vol.33 No.2 January-February, 1982.

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารหรือประวัติศาสตร์การสงครามนั้น เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า “พระเจ้านโปเลียนมหาราช” (พ.ศ.2312–2364) นับเป็นยอดขุนศึกที่เกรียงไกรที่สุดในสมรภูมิยุโรป พระองค์มีพระปรีชาสามารถเหนือกว่านักรบใดๆ ในสมัยนั้น จากการศึกษาชีวประวัติของพระองค์เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การที่พระองค์มีพระปรีชาสามารถเช่นนั้นได้ เป็นเพราะพระองค์ได้ศึกษาบทเรียนจากการรบของขุนศึกที่มีชื่อเสียงสำคัญๆ ในอดีตมาก่อน เช่น พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ฮันนิบาล ซีซาร์ กุสตาวัส ออดอล์ฟ ตูเรน เจ้าชายยูจีน และพระเจ้าฟรีดริชมหาราช เป็นต้น

จากผลการศึกษาประวัติของพระเจ้านโปเลียน ทำให้ทราบว่าคุณพระองค์ มี “ศิลปะในการทำสงคราม” จนกระทั่งสร้างเป็นแนวคิดใหม่ๆ ที่เรียกว่า “สูตรการสงคราม” (Maximes de Guerre) ขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินการสงคราม สูตรการสงครามของคุณพระองค์ในสมัยนั้น มีด้วยกันถึง 112 สูตร ต่อมาก็พัฒนาเพิ่มเติมรวมเป็น 115 สูตร ในเวลาต่อมา เคลลาเซวิทซ์ ได้นำมาประมวลเป็น “หลักการสงคราม” ของตนเองขึ้น และได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กกุรราชกุมารปรัสเซีย ในปี พ.ศ.2355 โดยเรียกชื่อว่า “หลักการทำสงครามที่สำคัญที่สุด” (The Most Important Principles for the Conduct of War) โดยเคลลาเซวิทซ์ ได้เน้นถึงความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารไว้ว่า “การศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร มีความสำคัญมาก เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร จะช่วยให้มองเห็นสิ่งต่างๆ ดังที่มันเป็นอยู่จริง และสิ่งเหล่านี้มีผลต่อเนื่องเกี่ยวกันอย่างไร ด้วยหลักการต่างๆ ซึ่งเราสามารถศึกษาได้จากทฤษฎีนั้น เพียงเพื่อเป็นอุปกรณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร และเพียงเพื่อให้เราสนใจต่อเรื่องราวที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์การสงคราม เท่านั้น ...เพียงแต่การศึกษาประวัติศาสตร์ทหารเท่านั้น ย่อมเพียงพอที่จะทำให้ผู้อื่นที่ยังไม่มีความสันทัดจัดเจนกับสงคราม เกิดมีความคิดอันแจ่มแจ้งขึ้นได้ และมองเห็นบรรดาอุปสรรคต่างๆ ที่จะต้องแก้ไขได้อย่างชัดเจน...”⁶⁰ ดังนั้น นักยุทธศาสตร์ จึงจำเป็นต้องแสวงประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ และค้นคว้าวิจัยทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าจากประวัติศาสตร์เหล่านั้น⁶¹

ภาพที่ 2-8 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดหลักนิยมทางทหาร
กับการกำหนดยุทธศาสตร์

ที่มา : พจน์ พงศ์สุวรรณ, พลตรี, หลักยุทธศาสตร์, กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, 2536, หน้า 27.

กล่าวโดยสรุป การจัดทำหลักนิยมทางทหารของแต่ละประเทศย่อมอยู่ภายใต้อิทธิพลของเป้าหมายทางการเมือง และมุมมองต่อการทำสงครามของแต่ละประเทศเป็นหลัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นมุมมองทางการเมือง (Political Aspect) และมุมมองทางเทคนิค (Technical Aspect) ก็ได้ มุมมองเกี่ยวกับการเมือง จะเกี่ยวข้องกับการประเมินค่าทางการเมืองต่อยุทธวิธีทางทหารของประเทศ ในขณะที่มุมมองทางด้านเทคนิคเกี่ยวกับการทำสงคราม จะใช้เป็นการคำตอบปัญหาใดๆ ที่เกิดขึ้นกับลักษณะเฉพาะของความขัดแย้งในสงครามร่วมสมัย ซึ่งมุมมองเหล่านี้เองเป็นตัวกำหนดทิศทางทหารของกองทัพ เครื่องมือวิธีการ และรูปแบบของความขัดแย้ง เนื่องจากหลักนิยมทางทหาร ถือเป็นสิ่งสำคัญ

และจำเป็นสำหรับกองทัพ เมื่อผสมผสานหลักนิยามกับบทบาทและพันธกิจของหน่วยแล้ว หลักนิยามทางทหารก็จะอำนวยความสะดวกให้เหล่าทัพสามารถพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติได้อย่างเหมาะสม เพราะหลักนิยามต่างๆ ตามความหมายที่กล่าวมาแล้วนั้น จะต้องมุ่งสนับสนุนต่อ “วัตถุประสงค์แห่งชาติ” (National Objectives) นั้นเอง

7. สรุป

กล่าวโดยสรุป สงคราม เป็นเรื่องของการเมือง ฉะนั้น ชัยชนะในสงครามในท้ายที่สุดแล้วจึงเป็นการวิเคราะห์ภายใต้กรอบทางการเมืองเป็นหลัก ทั้งนี้ก็โดยอาศัยการหยั่งรู้หรือการทำความเข้าใจกับสิ่งที่จะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเหนือกว่าฝ่ายตรงข้ามในการทำสงคราม ดังนั้น การวินิจฉัยสงครามจึงตั้งอยู่บน **ฐานของผลลัพธ์ ไม่ใช่การกระทำ** ในระดับยุทธศาสตร์ ขนาดของการประเมินสงครามก็คือ ผลทางการเมือง โดยอาศัยมุมมองทางกายภาพหรือมุมมองทางทหาร ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของความขัดแย้งทางการเมือง เช่น การสูญเสียที่มีผลมาจากการทำสงคราม การเข้ายึดครอง หรือการสูญเสียดินแดน เป็นต้น เนื่องจากสงครามเป็นการแข่งขันกันระหว่างความมุ่งมั่นในการทำสงครามของคู่สงคราม ฉะนั้น ผู้ประเมินผลสำเร็จของการทำสงครามที่แท้จริงก็คือ รัฐบาล และประชาชนของชาติ คู่สงครามนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการปฏิบัติการข่าวสารที่ไม่เหมาะสม แม้ว่าฝ่ายดังกล่าวจะมีกำลังอำนาจทางทหาร ทักษะทางการทูต หรือกำลังอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า แต่ก็อาจประสบกับหายนะทางยุทธศาสตร์ จนถึงกับพ่ายแพ้ในสงครามก็ได้ ดังนั้น การเข้าใจธรรมชาติของสงครามในทุกๆ ระดับ ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสงครามในแต่ละระดับ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักยุทธศาสตร์ เนื่องจากกาการกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดในบทต่อไปก็คือ วิธีการต่อการเอาชนะสงครามในแต่ละระดับที่ต้องการนั่นเอง

อ้างอิงท้ายบท

- ¹ Q. Wright, A study of war, vol.1, Chicago: University of Chicago Press, 1942/1965.
- ² Carl von Clausewitz, On War [Vom Krieg], Translated and Edited by Michael Howard & Peter Paret, New Jersey: Princeton University Press, 1984 [1832], p.87.
- ³ Clausewitz.com, What is war?, <http://www.clausewitz.com/readings/OnWar1873/BK1ch01.html>, retrieved on 4 November 2014.
- ⁴ Oxford Dictionaries, war, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/war>, retrieved on 2 December 2014.
- ⁵ An Encyclopedia Britannica Company, War, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/war?show=0&t=1415774991>, retrieved on 10 December 2014.
- ⁶ พจน์ พงศ์สุวรรณ, พลตรี, หลักยุทธศาสตร์, กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, 2536, หน้า 22.
- ⁷ เรื่องเดียวกัน.
- ⁸ Martin Van Creveld, Technology and War II: Postmodern War?, In Charles Townshend, The Oxford History of Modern War, New York, USA: Oxford University Press, 2000, pp.356–358.
- ⁹ James Fearon, Iraq's Civil War, in Foreign Affairs, March/April 2007.
- ¹⁰ Oxford Dictionaries, proxy war, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/proxy-war>, retrieved on 2 December 2014.
- ¹¹ จอม รุ่งสว่าง, นาวาอากาศเอก, ผู้แปล, ตำราพิชัยสงครามซุนหวู : บทที่ 2 เตรียมศึก, <http://www.novabizz.com/NovaAce/Manage/Suntzu.htm>, retrieved on 27 February 2015.
- ¹² Wikiquote, Carl von Clausewitz, http://en.wikiquote.org/wiki/Carl_von_Clausewitz, retrieved on 7 November 2014.
- ¹³ พจน์ พงศ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 30-31.
- ¹⁴ นพดล แสงพลสิทธิ์, วิชาวิทยาการทหาร, กรุงเทพฯ : กรมยุทธศึกษาทหาร

กองบัญชาการกองทัพไทย, 2551, หน้า 20-22.

¹⁵ P612, War and Doctrine, U.S.Army Command and General Staff College, Academic Year 1982-83, pp.174-175.

¹⁶ Ibid., p.177.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ พจน์ พงศ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 28-29.

²⁰ Headquarter, Department of The Army, FM 100-1: The Army, Washington, DC, 14 August 1981.

²¹ พจน์ พงศ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 29.

²² Joint Chief of Staff, Joint Operations, Joint Publication 3-0, 17 September 2008 Incorporating Change 1 13 February 2011, p.xii.

²³ การทหารของไทยสมัยอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ.2133-2147), หอมรดกไทย, กระทรวงกลาโหม.

²⁴ พิชัยสงคราม-ตำราในสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 21 พายุ-ภักดี หน้า 13237, เว็บไซต์หอมรดกไทย กระทรวงกลาโหม.

²⁵ ปัจจุบัน มีผู้เป็นเจ้าของตำราพิชัยสงครามได้นำตำราเหล่านี้มามอบให้หรือขายให้ หอสมุดแห่งชาติเป็นจำนวนมาก ตามบัญชีของหอสมุดแห่งชาติ มีตำราพิชัยสงคราม อยู่ทั้งหมด 219 เล่ม ส่วนมากเป็นคำร้อยกรองแบบฉันท โคลง กลอน และร่ายบ้าง แต่งเป็นคำร้อยแก้วบ้าง ล่าสุดได้มีการค้นพบตำราพิชัยสงครามสมัยกรุงธนบุรีในสภาพ สมบูรณ์มากจำนวน 5 เล่ม ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551.

²⁶ คณะทำงานพิจารณาและจัดทำ อทร. ด้านการศึกษาขั้นสูง, เอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ หมายเลข 8004: หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม, กรกฎาคม 2543, หน้า 157.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 158-159.

²⁸ P612, op.cit., p.182.

²⁹ Ibid., p.183.

³⁰ Ibid., p.184.

³¹ Ibid., p.184.

³² Ibid., p.185.

³³ Ibid., p.184.

³⁴ Ibid., p.185.

³⁵ Ibid., p.185.

³⁶ Ibid., p.183.

³⁷ คู่มือใช้เป็นแนวทางในการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) และหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาค รัฐร่วมเอกชน (ปรอ.) ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2554-2555, หน้า 12.

³⁸ Paul F. Robinson, *Just War in Comparative Perspective*, Ashgate Publishing Ltd., 2003.

³⁹ Deuteronomy, from the holy Bible, King James version, Etext.virginia.edu, retrieved 6 July 2013.

⁴⁰ Deuteronomy, 20:10-12 NIV-When you march up to attack a city, Bible Gateway, retrieved 6 July 2013.

⁴¹ William W. Fowler, *The Roman Festivals of the Period of the Republic*, London, 1925, p.33ff.

⁴² De officiis Cicero & Marcia L. Colish, *The Stoic Tradition from Antiquity to the Early Middle Ages*, Brill, 1980, p.150.

⁴³ Charles Guthrie & Michael Quinlan, “III: The Structure of the Tradition” *Just War: The Just War Tradition: Ethics in Modern Warfare*, United Kingdom: Bloomsbury Publishing PLC, 2007, pp.11–15.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ James F. Childress, *Just-War Theories: The Bases, Interrelations, Priorities, and Functions of Their Criteria*, *Theological Studies* 39, pp.427–445.

⁴⁶ The Program for Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, "IHL PRIMER SERIES | Issue #1, <http://www3.nd.edu/~cpence/eewt/IHLRI2009.pdf>, retrieved on 12 December 2014.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวด 8 คณะรัฐมนตรี มาตรา 177.

⁴⁹ Department of Defense, *Joint Publication 1-02: Dictionary of Military and*

Associated Terms, 12 April 2001, p.166.

⁵⁰ Canada Department of National Defence, The Conduct of Land Operations B-GL-300-001/FP-000, 1998, pp.iv-v.

⁵¹ Moscow: Voenizdat, 1965, quoted in William Odom, Soviet Military Doctrine, Foreign Affairs Magazine, Winter 1988/89.

⁵² A. Beleyev, the Military-Theoretical Heritage of M. V. Frunze, Krasnaya Zvezda (Red Star), November 4, 1984, quoted in William Odom's article in Foreign Affairs Magazine, Winter 1988/89.

⁵³ Daniel Yergin, the Prize: The Epic Quest for Oil, Money, and Power, New York: Simon & Schuster, 1991.

⁵⁴ North Atlantic Treaty Organization (NATO) Standardization Agency (NSA), AAP-6: NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French), 2008, p.2-D-9.

⁵⁵ United States Southern Command Strategy 2016, www.southcom.mil/AppsSC/files/OUI01177092386.pdf, retrieved on 29 January 2015.

⁵⁶ สงคราม แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ สงครามระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Level of War) สงครามระดับยุทธการ (Operational Level of War) และสงครามระดับยุทธวิธี (Tactical Level of War).

⁵⁷ Grint and Jackson, 'Toward "Socially Constructive" Social Constructions of Leadership', Management Communication Quarterly, Vol.24, No.2, 2010.

⁵⁸ Dennis M. Drew, Off Tree and Leaves a New View of Doctrine, Air University Review, Vol.33 No.2 Jan-Feb, 1982.

⁵⁹ พงษ์ พงศ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 25.

⁶⁰ Carl Von Clausewitz, Principles of War, Translated and edited by Hans W. Gatzke, the Military Service Publishing Company, 1942.

⁶¹ B.H. Liddell Hearth, Thoughts on War, Spellmount Publishers Ltd; New edition, 1999.